

Přítomnost

ROČNÍK VII.

V PRAZE 29. ŘÍJNA 1930.

ČÍSLO 43.

Hlas s německé strany.

Vážený pane redaktore!

Myslím, že by Vám snad bylo vhod, kdyby Vaši čtenáři měli příležitost seznati, jak Němec, který při vši náklonnosti k národu českému si tvoří své politické přesvědčení se stanoviska prospěchu a zdaru své vlastní národnosti, nazírá na postavení Němců v republice a na vyhlídky pro další spojení obou národů. Vím předem, že se oné části Vašeho čtenářstva, která lne na státu více citově než rozumem, velmi nezavděčím, neboť v mé stati bude hlavně řeč o rozumové stránce otázky a jen málo o státním lyrismu — myslím však, pakli dospějí k závěru, že my Němci máme na existenci Československa též zájem jak Češi, dokonce snad i větší, mně bude oněmi nespokojenými prominuto.

Prosím je předem, aby uvážili, že, přemýšlí-li Němec o německé politice, nemůže to dělati ani se stanoviska tureckého neb finského, rovněž ne se stanoviska českého, nýbrž prostě se stanoviska vlastního národa.

Myslím též, že posloužím zájmu státu samého, prokážu-li, že jest poctivá a rozumem podepřená lojalita německého obyvatelstva v republice nejen možná, nýbrž že odpovídá jeho zájmům lépe než nějaká vlažná lhostejnost neb dokonce negativismus.

I.

Ta lojalita! — Užívá se jí proti nám způsobem dosti neloyálním. Dle zákona jsme rovnoprávní občané republiky. V praxi však jest velká část těchto práv jaksi latentní. Uchazeč o státní místo aby se vykázal — ne snad že on sám jest loyální — nýbrž že jimi jsou i jeho sousedé, poslanci, které poslal jeho kraj do sněmu, a noviny, které v jeho obci vycházejí. Odpovídá toto stanovisko ústavě? Loyálně však chová se ten, kdo očekává, že se s ním bude jednati rozumně, poctivě, spravedlně a v jeho prospěch. Tedy nejdříve spravedlnost a zákonnost a pak teprve lojalita.

Ovšem, nemyslí si každý pod slovem lojalita totéž. Vyslovují-li přesvědčení, že Němci budou státu loyálně sloužiti, bude-li s nimi rozumně a spravedlivě zacházeno a bude-li vůbec politika státu rozumná a spravedlivá, chci tím říci, že nebudou státi věrně při státu jen v časech dobrých, nýbrž i zlých, že se rozhodnou pro soužití s Čechy v republice i v tom případě, kdyby jim snad další vývoj dal možnost uskutečnění nějaké n a d ě j e irredentistické.

Kdo ovšem žádá více — aspoň od naší a následující generace — kdo chce, aby se v Chebu a Liberci tak cítilo pro Husa a Žižku jak v Kolíně — ten žádá něco n e s m y s l n ě h o a bude mít ovšem možnost odírat Němcům rovnoprávnost do nekonečna.

II.

Po válce se prozpěvovalo v českých a německých městech:

„Nám je to jedno,
Na nás to neplatí.
Necháme si zahrát,
Deutschböhmen to zaplatí.“

Nechalo se zahrát. Deutschböhmen platilo. Zdálo se, že válku prohrál národ německý v republice a bylo mezi Němci dosti pesimistů, kteří se obávali, že se za deset až dvanáct roků nebude v severních Čechách slyšeti mnoho německy. Ukázalo se však, že válku prohrála jen německá velkoburžoasie. Spousta peněz přelila se z pokladen německých bank, velkopřumyslníků a velkoobchodníků do pokladen českých. Česká velkoburžoasie, která byla před válkou jen zárodkem, mocně touto vláhou vzrostla do výše.

My Němci jsme mnohem chudší, než jsme byli před válkou. Co do financí jsme tedy prohráli — ale jen co do financí. Národnostně jsme to vyhráli. Mohu klidně říci: v republice Československé jest naše národní existence více zajištěna než v Rakousku. A to právě proto, že máme méně peněz a Češi více.

Během posledních 80 let nebylo ani jediného desetiletí, ve kterém by se byla država Němců tak málo zmenšila než právě v posledním. Byli jsme zvyklí, že v každém desetiletí padne to neb ono větší město do rukou národnostního odpůrce, a žřeli jsme na tento zjev s fatalismem.

Nevím, zda jsme v tomto posledním období ztratili pět vesnic. A jsem přesvědčen: nebýt republiky, byl by Most již nyní městem převážně českým.

III.

A nemůže to býti jinak.

V Praze přibýlo v posledních dvanácti letech zajisté více než 200.000 lidí — v Brně, Plzni, Ostravě a několika jiných převážně českých městech — dohromady snad skoro právě tolik. Nebýt velkého kapitalistického rozmachu české velkoburžoasie, nebylo možno v českých městech tento přírůstek obyvatelstva zaměstnávat a uživiti. Byly by šli za Rakouska tam, kde byla tehda práce: do německého území. Český dělník, stěhující se se ženou a více dětmi do německého kraje, náleží minulosti, a on to právě byl, který německý kraj počestil — on a jeho žena — ne snad nějaký redaktor neb jiný menšinový činitel. A vývoj tento má pro nás další dvojí výhody:

Němci předstihli za Rakouska Čechy národohospodářsky o mnohá desetiletí. V německých městech severních Čech utvořila se kasta velkopřumyslníků. Kolem ní skupila se malá buržoasie, která byla od velké hmotně závislá. Proti ní stálo organizované dělnictvo. Tak to bylo v Liberci, ve Varnsdorfu, Jablonci, Trutnově a ovšem i ve Vrchlabí a Hostinném. V Chlumci, Čáslavi a Chrudimi byl však takový rozpor neznámý — jednoduše proto, že tam buržoasie vůbec nebylo — pan vrchní rada aneb domácí pán byli vrcholkem hospodářského výkvětu.

Tento poměr se zásadně změnil, v českém národě se utvořila buržoasie jako pevný a mocný stav, který nemá méně protivných zájmů k vlastnímu proletariátu než kterákoliv buržoasie jinde. Tím se vyrovnala značná nevýhoda, kterou německá politika v Čechách vždy trpěla.

Ale i v jiném ohledu zajišťuje tento vývoj existenci německého národa v Čechách ve vyšší míře, než by mohla učiniti nějaká umělá nadvláda. Přírůstek českého obyvatelstva jest dosud větší než německého. Rozdíl není velmi značný, jest však zde.

Lze očekávati, že se změní poměr ten ve prospěch Němců. Neb počet Čechů do velkoměst se stěhujících stále přibývá a to ve značnější míře než Němců — lze očekávati, že tato tendence potrvá dále. Bude tedy Čechů žijících ve velkoměstech brzy poměrně mnohem více než Němců — a že to nezůstane bez demografických následků, lze lehce předvídati.

Bude snad za nějakých 15—20 let malých Němců více přibývatí než Čechů.

*

Naše vyhlídky jsou tedy příznivé a nemáme příčiny na tomto stavu něčeho změnití. Nemáme příčiny k irredentismu. Setrváme, ba zesílíme, bude-li se s námi jednati rozumně a spravedlivě — pakli ale fašisticky — tím spíše, tím více.

Obelhal bych Vás, kdybych tvrdil, že jsme nynějším stavem věci uspokojeni — nemožu však popřítí, že německý národ v republice, který byl za Rakouska a po převratu velmi pesimistický, na svoji budoucnost v republice nazírá celkem optimisticky, a to v posledním konci jest příčinou, proč aktivismus u nás převládá.

IV.

My to neprohráli. Češi to nevyhráli.

Vývoj je připravil o velkou naději, největší jejího politického života. Ztratili vyhlídku na spolumajetek Vidně.

J. S. Machar hleděl svého času — před rozvratem Rakouska! — přes střechy domů a věží Vidně k severu a snil o tom, že toto obrovské a krásné město, do jehož lidstva se lily proudy slovanské krve, se stane někdy majetkem českým. Bylo to snění a ne blouznění, neb tehdejší vývoj dával básníku za pravdu. Tento sen jest skutečností překonán. Vidně zůstane pravděpodobně městem převážně německým — a bude za několik desetiletí čistě německým.

Cíle, před kterým ztroskotal Přemysl Otakar II., byl by dospěl mocnější pán — čas — kdyby bylo Rakousko setrvalo.

Jest rozbořeno, vy ho neobnovíte, i kdybyste se snad vrátili k názorům mladého Palackého — a my bychom byli blázní, kdybychom mysleli na obnovu státu, ve kterém vy jste v posledních sto letech kráčeli neustále kupředu a my couvali dozadu.

V.

Za Rakouska byli jsme v Praze bití na potkání. Škoda, výtržnostmi roku 1897 způsobená, byla stokrát větší než ona, kterou nutno počítati na vrub posledních demonstrací. Pamatuji, že jsem v letech 1903 a 1904 nerad v neděli přes Příkopy chodil — byly tam pravidelně demonstrace proti Němcům. A výtržnosti většího rázu opakovaly se skoro každý rok. Nyní se ohlásila ulice po prvé za časů republiky. A myslím, že prezident ministerstva má pravdu, tvrdí-li, že se to opakovati nebude. A to prostě proto, že český národ má více zájmu o klid, pořádek a důstojnost hlavního města Československé republiky než provinciálního města starorakouského.

Ovšem nutno připomenouti: Rakousko bylo spojenem Německa. Německo se nerado pletlo do vnitřních záležitostí spojeného státu. Vědělo, že by odpor Slovanů

proti přátelskému poměru obou říší hnalo do krajnosti, kdyby vystupovalo otevřeně jak ochranná moc Němců v Rakousku.

O takových výstupech psávaly „Leipziger Neueste Nachrichten“ na poslední stránce dvě řádky a „Berliner Tageblatt“ nepsal vůbec ničeho. Rozbije-li se dnes v Praze pár oken, píše o tom tytéž listy úvodníky. A myslím, že nepřeháním, tvrdím-li, že republika náš majetek, naši čest a jistotu bude lépe chrániti než Rakousko.

Robert Schalek,
rada vrch. soudu, Litoměřice.

P O Z N Á M K Y

Poesie 28. října.

Kdyby se měl 28. říjen posuzovati podle poesie, která byla k jeho počtě složena, věru, byl by to nejošklivější den v roce pro každého, kdo si myslí, že poesie je přece jenom jakýsi jiný svět. Neboť tento den si vybrala dlouhá řada veršotepců, aby na něm ukázala svůj kumšt.

Příležitostná poesie je bezpochyby vždycky kamenem úrazu. Je příkladů dost, že zakopli i nadaní a opravdoví básníci o tento kámen. Hůře je, že k 28. říjnu není ani tak nával opravdových básníků jako pisatelů ne druhé, ale až té nejposlednější řady. Bůh nebeský ví, proč se ti lidé právě tak na to ženou! Snad si každý myslí, že udělat básničku k 28. říjnu je nejléčí věcí pod sluncem. A možná, že si také každý redaktor myslí, že k 28. říjnu musejí mít noviny, časopisy a vůbec všechno, co toho měsíce, týdne a dne vyjde, aspoň jednu oslavnou báseň.

Možná, že si myslí, že ty dlouhé úvahy o významu toho dne třeba nikdo nečte a že je dobré, aby se čtenářstvu podalo cosi jiného. Nebo usuzují, že takový den přece jenom zaslouží, aby byl oslaven ve verších. Několik veršů na první stránce dodává jaksi lesku a ukazují se, že takový redaktor přece jenom na nic nezapomněl.

Úroda básní a básniček k 28. říjnu je ohromná. Mnohem větší, než by si kdo myslel. Je to jako letošní úroda zemáků. Jenže zemáky hníjí a není po nich nic, rovněž tak to platí o devadesáti devíti procentech oslavných básní k 28. říjnu.

Ale konec konců noviny a časopisy, vem to kozel! Kdo chce, přečte, a kdo nechce, nemusí. Obrátí stránku. Hůře je to s oslavami 28. října. Jakápak oslava 28. října, aby tam nebylo aspoň půl tuctu recitací? Recitací ovšem příležitostných, které mají vztah k tomuto významnému jubileu svobody. To jsou oslavy soukromé, korporací a ovšem také v neposlední řadě oslavy školní. Dovedete si představití, kolik mizerných, hnusných, blbých básniček se 28. října každého roku vzletně zarecituje? A kolik lidí to poslouchá a kolik lidí tomu tleská?

Já už po několik roků přemýšlím, jak to lidé dělají a jaký mají recept na takové oslavné básničky. Zdá se mi, že Jean Paul dával komusi drastické naučení, jak psát romány. A tak si myslím, že podle Jean Paula je recept na slavnostní báseň k 28. říjnu asi takový: vezmeš porobu, vezmeš jí hned tři sta let, necháš mřít lidi na sibiřských pláních, v Alpách, v sladké Francii, propleteš mezi to Masaryka, Beneše, Štefánika, přidáš svobodu, že ji chceme a vzítí si nedáme, dáš to do rýmů a máš báseň. Čím víc veršů, tím líp. Po krátké recitaci beztoho nic není. A když už recitovat, tož ať to stojí za to.

Mám to dokazovat? Škoda času a drahého papíru, no, ale je tedy třeba i taková poesie:

přece nás vždy něco těší:
Svobody dosáhli Češi,

(vidět, že autor nezapomněl „císařských“ rýmů).

Anebo:

Vítr všechno s polí svál,
vládne nám prezident a ne král.

A to se, prosím, také tiskne a děti to přednášejí a druhé je poslouchají. A ne na jedné škole a ne v jednom městě a na jedné oslavě! Ach jej, takových veršů najdete všude habaděj! A takové veršičky skládají s oblibou páni učitelé pro dívky. Bůh uchovej, abych těm lidem upíral dobrý úmysl. Oni jej jistě mají. Vůle je nejlepší, ale duch je slabý. Ona by ta oslava nebyla tak pěkná, kdyby tam nebylo několik takových básniček.

Kdyby to skládaly děti, řekneme, je to dětská práce a ani ta nejhorší dětská práce není tak špatná jako bezduchý výrobek nějakého inteligenta.

Když se to dělalo po převratě, rok, dva, pět let, budíž! Snad toho bylo také třeba, snad každá ta špatná básnička i ten mizerný verš měly svůj úkol a vykonaly jej. Dnes také ohrujeme nos nad poesii Puchmajerovy školy, ale vlastenecký význam měla, ale nezdá se Vám, že ve dvanáctém roce svobody bychom si už zasloužili něčeho lepšího? Nezdá se vám, že dnes už by se mohlo přestat s takovou poesii? Že už by se mohlo vybrat jenom to nejlepší, co skutečně nebylo děláno jen na objednávku a pro tu chvíli? Neříkám, že by bylo všechno špatné. Dá se vybrat, ale kdyby se vybíralo přísně a důkladně, bylo by možno, aby každého roku se objevily znova a znova ty rozmanité „Příručky k oslavám 28. října“? Ty příručky s mizernými básněmi? (O „slavných řečích a prosloveh“ ani nemluví. Je to většinou „literatura“ na spaní a zvedá se při tom žaludek.)

Nejhůř ovšem na to doplácí děti. Co je to mluvení o nové škole, moderní škole, o umělecké výchově na školách a co z toho? Že na stěnách visí kýče a v nejslavnější den národa se recitují mizerné básně.

A kolik řečí o lidovýchově! Jen výš ten lid, jen výš! No, děkuju, tímhle to taháte moc špatně výš: za jeden nevkus dávat jiný nevkus, že člověk nakonec ani neví, co je horší. A proč, u čerta, všude musejí být ty básničky? Či by se to bez nich neobešlo? Než mizernou básně, tedy raději nic. A aspoň se lid nekazí nevkusem. Tu, hned tu by měla lidová výchova a osvětová činnost velmi vděčné pole působnosti.

Nevim, jaké básničky recitují Francouzi, Rumuni nebo Jihošlovani a Italové při podobných příležitostech. Jestli recitují, budou tam také plevy, ale když se nám už tak ledaco nelíbí, mohli bychom odstranit aspoň ten nešvar. Není to nic jiného než nešvar. Možná, že před pěti lety by ještě tato řeč vyhlížela jako pobuřování, ale dnes by bylo dobře, kdyby už tato slova zněla jako kulturní příkaz. Kdyby si je laskavě zapamatovali a podle nich se řídili všichni pořadatelé oslav 28. října.

Ono se říká, že pro lidi je to a to vysoké a že by tomu nerozuměli. Není to tak zlé. Lid má často lepší vkus než jeho vůdcové a leckdy to dá hezkou práci, než se vkus lidu zkazí. U nás jsme na tuto práci zvyklí. Přestaňme s tím už jednou! Udělejme konec té nepodařené poesii 28. října.

Fr. Hanzelka.

Dvě německé strany.

Bund der Landwirte si nepotrpí příliš na to, aby němečtí agrárníci — i jiní — viděli do toho, co se vaří v kuchyni vedení. Komuniké o schůzi říšského zastupitelstva strany lakonicky, několika řádky říká, že nutno dále pokračovat ve vytrvalé a tuhé práci, která by zmírnila nacionální i hospodářskou nouzi. Min. Spinovi vysloven dík a důvěra. — Toť vše. Uvážíme-li, že někteří z politiků Svazu německých zemědělců mluvili v poslední době radikálně (Heller, Windirsch, Böllman), že na okresních konferencích této strany (zejména v severních Čechách) se mluvilo velmi radikálně, pak říšské zastupitelstvo Bundu der Landwirte vedlo čaru mezi tímto radikálním řečením na německém venkově a mezi politikou, kterou nutno dělat v Praze, ve vládě, ve vládní většině.

Němečtí sociální demokraté — jak znova ukázal teplícký jejich sjezd — jsou k svým lidem otevřenější. Na jejich sjezdu byla živá diskuse a mnoho se mluvilo o účasti strany ve vládě. Také ministr Dr. Czech nelíčil účast strany ve vládě jako idylu; mluvil o „mučnické“. — V předsezdavové diskusi čl. sociální demokracie bylo hodně hlasů, které nesocialističtí pozorovatelé diskuse glosovali jako rady, aby strana se vrátila k Marxovi. Také na sjezdu německé sociální

demokracie byly takové hlasy; zejména tam, kde šlo o otázku poměru něm. soc. dem. k otázce národní obrany. Mluvili-li opozičníci otevřeně, mluvili otevřeně i ti, kteří hájili myšlenku vládní spolupráce. Ukazovali, že v cizině je nebezpečí reakce; nebezpečí, které žádá, aby strana u nás byla ve vládě. Akcentovali význam spolupráce s českou sociální demokracií; uvážíme-li, jak se o národnostním problému — otevřeně a vážně — mluvilo na sjezdu čl. sociální demokracie, pak chápeme ten povzdech německých listů („Landpost“, „Pr. Tagblatt“) nad tím, že sociálně-demokratické strany učiní asi v této věci více než strany nesocialistické.

Čteme-li stručné komuniké Svazu německých zemědělců i obšírné sjezdové referáty „Sozialdemokrata“, které — z obou stran — vyznívají pro účast ve vládě, máme dojem, že obě strany poctivě kously do kyselého jablka. Mluví se o trpkém chlebu oposice; ale zdá se, že ani vládní koláč není příliš sladký.

Nutno uznat pokrok německého aktivismu v tom, že Bund der Landwirte i němečtí sociální demokraté odhadují politickou situaci velmi střizlivě. — Stranou leží jedna mrtvolka německého aktivismu. Je to aktivismus německých křest. sociálů, strany Dra Mayr-Hartinga; byl to aktivismus silně nedonošený, a proto podlehl, když Mayr-Harting začal si hrát na divokého opozičníka. — Také skupina Rosche-Kafka neudržela tempo v této hře. — Bylo řečeno na teplíckém sjezdu, že jde o n e r v y. Nervy p. Mayr-Hartinga to nevydržely. Nevydržely to ani nervy skupiny Rosche-Kafka. Němečtí demokraté jsou mluvčím skupiny průmyslu, ale také stranou intelektuálů. Jejich nervy nevydržely. Při demonstracích v Praze byl „Pr. Tagblatt“ na straně, na níž nemá a nesmí být intelektuál hájící princip hospodářské i národnostní spolupráce. Zrada vzdělanců?

Naproti tomu strana německých sedláků a strana německých dělníků — jedna v úzkém kruhu vedoucích politiků, druhá po otevřené diskusi sjezdové — dovedou kousnout do kyselého jablka. Německý aktivismus — ve svých dvou hlavních složkách — se prohlubuje.

V. G.

Aktivní literatura.

Před několika dny přednášel v Berlíně německý spisovatel Thomas Mann o aktuálních politických otázkách. Mann vystoupil již několikrát politickými projevy, dotud však jen literárními, a jeho berlínská přednáška znamená tudíž pozoruhodné rozhodnutí pro politickou aktivitu, třebaš mimo rámec politické strany. Vliv tohoto vystoupení zejména na střední vrstvy je a bude doista tak značný, že se naskytá otázka, proč k podobnému projevu nedošlo dosud nikdy u nás. Mannův první projev neznamená první politický projev z oblasti literatury vůbec, před Mannem to byl již Gerhart Hauptmann, Jakub Wassermann a jiní, kteří ve vážných okamžicích veřejně vyznali své přesvědčení. Je pravda, že situace v Německu je v přítomné chvíli jiná, že tam je naléhavější potřeba, aby se ozvali významní lidé, pracující duševně, ale konečně i my jsme již měli několik vážných chvil, kdy by rozhodné slovo známého a významného spisovatele, vyslovené veřejně a jím samým, mělo značný vliv zejména na střední vrstvy, jichž ideová bezradnost je největší. Tak na př. právě nedávno po pražských demonstracích proti německému filmu by takový veřejný projev byl měl velký význam nejen pro zmíněné vrstvy u nás, nýbrž i pro cizinu, jež by se tak alespoň byla dověděla, jak soudí naši vzdělanci o věci, v níž zatím slyšela jen hlas naší ulice. Tento požadavek neznamená volání po zpolitování literatury, protože si nijak nepřejeme, aby český spisovatel, po němž se tu marně ohlížíme, činil svá vyznání à la Viktor Dyk. Máme na mysli spisovatele, jenž by mluvil za sebe a jenž by si tím u žádné strany nechtěl nic vysloužit, jako si nic nechtěl vysloužit Thomas Mann, jenž vyzýval k spolupráci se sociální demokracií, ačkoliv ho nikdo nebude podezřívat, že by byl její straníkem. Právě takový spisovatel, jenž by na politické věci šel s druhého konce, mohl by dosáhnout hned dvojího úspěchu: že by zasáhl do ideového zmatku vrstev, ochotných naslouchat hlasu rozumu, a že by zároveň ukázal aktivitu literatury a literátů, kteří se přece jinak tak rádi nechávají nazývat ideovými vůdci národa.

mz.

Styky Sokolstva s uměním.

Na umění není nikdy vina, je-li opravdu uměním. Stejně by se mohlo vytýkati věd, že neslouží těm či oněm účelům (třeba i národním). To nelze. Duch vane, kam chce. Umění nebo věda, které mají bráti ohled na něco mimo ně ležící, nejsou uměním ani vědou, ale pa-uměním a pavědou. Jenom toto paumění bylo dosud možno zapřáhnouti do válečného vozu sokolského, což jest nezvratným důkazem, že sokolská strategie není opravdovému umění sympatická. Vina může býti pouze na Sokole. Když nevyvolal Sokol uměleckou inspiraci, tu umělci za to nemohou, neboť nemají svou inspiraci v moci. Musí dnes býti něco kýčářského na Sokole, inspiruje-li jenom kýčářské umění. Zde není omluv a nelze kritiku zmírňovati. „V dobách založení Sokola byl styk umělců se Sokolem velmi živý,“ psal nedávno tajemník Obce Sokolské p. Pelikán v P r í t o m n o s t i. Ano, poněvadž tehda Sokolstvo reprezentovalo revoluční sílu, mělo ideovou průbojnost, bylo fakticky vůdcem národa. To inspirovalo. „Mladá generace umělecká se však Sokolu vyhýbá,“ postupuje dále p. Pelikán. Nečinilo by toho, kdyby dnešní Sokol byl suverenní mocí, duchovní potenci, již se vyhýbatí nelze. Za peníze, za dotace si ani lásku, ani umění koupiti nelze. „Je tím vinno Sokolstvo?“ Je a není, jako každý nešťastně milující, nedovede-li si nakloniti své lásky, zde umění. Není vinno, ale chybí mu dnes cosi (řekl bych: jiskra genialnosti, neboť jenom ta zapaluje oltáře umění). Ta mystická síla, o níž se p. Pelikán domnívá, že vyvěrá z pouhého tělocvičného systému a obrozuje národ, jaksi se zdráhá fungovati vůči umělcům. Ta „živá národní síla a energie, utajená v Sokolstvu“, je v umění mrtvá. Ne, Sokolstvo nemá „možnost vydupatí umění tam, kde se umělci obracejí zcela jiným směrem“. Umění nelze dresírovat ani kupovat, umění lze jen inspirovat opravdu živou silou, utajenou energií. Snad vyprchala z pečlivě chráněné skofáčky. Pravý sokolský dogmatik připustí spíš „krisi národní myšlenky v soudobém umění“ než mnohem pravděpodobnější krisi národní myšlenky vůbec a v Sokolstvu zvlášť. Táže se: „co je možno udělat více?“ Je Sokolstvu třeba udělati něco docela velikého: obroditi národní myšlenku. Jenom takové zázraky vyvolávají národní umění. *H. H. Krause.*

Prekvapení vzácné návštěvy v Praze.

Ve věstníku hl. m. Prahy z 1. září čteme pod názvem „Vzácná návštěva v Praze“ toto:

„Hosté (totiž delegace Birminghamu, studující bytové poměry) byli velmi překvapeni, když slyšeli, že peníze investované do bytové péče nenesou obci žádných úroků, že na to bylo použito fondů atd. Pro své (anglické) poměry pokládají to za nesprávné. Podle jejich názoru musí velké obce zasahovati do bytové otázky event. i jako stavebník. Nemohou tento velký problém nechat čistě jen výdělečnými ohledy a zájmy celku nechává stranou. Na druhé straně však nemůže obec zlomku svých občanů za peníze jiných poskytovatí lacinější bydlení než odpovídá skutečným poměrům investičním, amortisaci, udržování atd. Peníze obecní mohou býti použity na nerentabilní zařízení nezbytná. Nikoli však pro bytovou péči, jelikož ta nemůže míti ráz subvencování části občanů.“

V „Obecním Věstníku“ z 29. září čteme pak toto: „Konec zprávy (totiž v čísle 32—35 otištěné pod názvem „Vzácná návštěva v Praze“) na základě nedorozumění mezi tlumočnický a mezi zástupci města Birminghamu vyzněl odchýlně od skutečnosti a zdánlivě jinak nazírá na bytovou péči obce, než jak obec pražská o bytovou péči ve svém městě pečuje. Obec pražská, aby snížila bytovou nouzi, jest nucena stanovití nájemné podle hodnoty pozemků ke stavbě použitých a podle stavebního nákladu toho kterého objektu. Nájemné, jež do dojití všech účtů a definitivního propočtení činí stanoveno jest provisorně a obsahuje v sobě 4 proc. zúročení pozemku, 7 proc. zúročení kapitálu použitého jako stavební náklad s připočtením interkaláře po dobu od započetí do pronajetí objektu narostlého vedle 0-39% nákladu na údržbu a 0-05% jako pojištění, obě podle zákona o stavebním ruchu a postupuje v tom směru přesně podle finančního plánu daného kre-

ditními operacemi, jimiž obec ponejvíce opatřuje sobě kapitál k výstavbě domů potřebný. Obec pražská pokládá každý dům za samostatný celek finanční, který potřebou i úhradou se musí vyrovnávat, nesledující však zistných cílů a sledující prospěch celku, omezuje se na finanční a hospodářskou soběstačnost každého nájemného objektu po převratě postaveného. Podpora státu podle zákonů o stavebním ruchu není ovšem stejná a tím dochází k různým výškám nájemného u nájemních domů v různých dobách postavených. V posledních letech obec pražská uvažuje o případné průměrné činži. Ani v tomto případě nepouští obec pražská otázku rentability se zřetelem a chce sjednocení činží v objektech nájemních po převratu postavených řešiti na základě skutečných nákladů, jež na stavby tyto v jich úhrnu byly vynaloženy. Řídí se proto obec týmiž zásadami, jež angličtí hosté stanovili pro podnikání anglické a jen nedorozuměním se stalo, že názory se zdánlivě lišily.“

Možná, že po tomto vysvětlení by již vzácní hosté překvapeni nebyli, ale soudíc z vyslovených jimi zásad na vysoce vyvinutý právní cit, byli by jistě ohromeni, kdyby se dozvěděli, jak jsou byty v obecních domech zadávány. Je všeobecně známo, že se byty obsazují dle politického klíče, t. j. že jsou volné byty přidělovány politickým stranám dle jejich početnosti a dle návrhu těchto stran obsazovány. Z přidělu byla vyloučena asi před rokem strana komunistická, protože dělala potíže při projednávání obecního rozpočtu. V obecních domech starých jsou byty pronajímány za činže nepoměrně nižší než v domech stavěných nově, a i v domech stavěných později je rozdíl nájemného vysvětlován růzností kalkulace ceny pozemků a státní podpory. Tak se stává, že skutečně jest zlomek občanů privilegován lacinějším bydlením před jinými, a dokonce tito privilegovaní šťastlivci nejsou vybráni administrativním aktem — t. j. aktem úředníka, který po vyšetření poměrů a okolností pro obsazení všeobecně určených by navrhl žádosti nejpotřebnějších k vyhovění, nýbrž aktem vlády — jak o tom svědčí rozdělení bytů politickým stranám. Tyto poměry byty by v zemi neutupělého právního citění jako je Anglie, nemožny.

Mimochodem dovolují si v rámci projevů pro slovanský ráz Prahy navrhnouti, aby bylo dbáno českého rázu obecního věstníku. Německé filmy již nemohou míti zhoubný vliv na germanisaci příspěvků obecního orgánu, a doufám proto, že napříště nebudeme čísti obraty (viz doslovné citáty) jako: „na základě nedorozumění“, „na základě skutečných nákladů“, opakování jako „obec Pražská o bytovou péči ve svém městě pečuje.“ Hlubokou větu

„Nájemné, jež po dojití všech účtů a definitivního propočtení činí stanoveno jest provisorně a obsahuje v sobě 4 proc. zúročení pozemku, 7 proc. zúročení kapitálu použitého jako stavební náklad s připočtením interkaláře po dobu od započetí do pronajetí objektu narostlého vedle 0-39% nákladu na údržbu a 0-05% jako pojištění, obě podle zákona o stavebním ruchu a postupuje v tom směru přesně podle finančního plánu daného kreditními operacemi, jimiž obec ponejvíce opatřuje sobě kapitál k výstavbě domů potřebný.“

jsm vůbec nepronikl, nemoha „do dojití vysvětlení čekati, nebo opatřiti sobě Kottův slovník, obě vedle jiného k rozluštění potřebné.“ *O. Procházka.*

S čím souhlasíme.

Jinak za Rakouska, jinak v republice. Poslední demonstrace probudily v některých jejich oslavovatelích vzpomínku na doby rakouské. Ale také jejich střizlivý pozorovatel mohl míti dojem, že se vracejí časové Františka Josefa. Neboť tyto demonstrace podobaly se ku podivu některým našim demonstračním z jeho doby. Demonstrovalo se tak, jako bychom dosud v Praze měli místodržitele dosazeného Vídní a jako by cizí vláda rozhodovala o tom, kdy se smí užívatí českého nebo německého jazyka, o tom, co se smí a nesmí provozovatí v našich biografech. Zapomínalo se, že je nedůstojné svobodného národa, aby takto řádl ve svém vlastním domě, jehož je sám pánem a v němž své vůli může sám zjednávatí platnost způsobem zákonným, bez chlapeckého násilnictví. Tento zarmucující a zahan-

Snující zjev sluší po mém soudu vysvětlovati hlavně neblahým působením části našeho tisku na naše veřejné mínění. V části naší veřejnosti, jež podléhá vlivu tohoto tisku, místo hrdého a klidného sebevědomí, jež by slušelo svobodnému národu slavné minulosti, šťastné přítomnosti a nadějně budoucnosti, vzrůstá se poráženecké bolestivost a zbabělá ustrašenost. Či je to projev zvláštní národní statečnosti, třese-li se někdo o národní ráz Prahy, nemající ani 5% německého obyvatelstva, proto, že se v ní tu a tam, a třeba i v biografech, ozývá také jazyk, jímž mluví 3 $\frac{1}{4}$ milionu našich státních příslušníků? Neosvědčují více důstojné mužnosti a národního sebevědomí ti, kdo nerozlišují se každým německým nápisem, každým hlasitějším německým slovem, jež se ozve v pražských biografech, kavárnách a nočních místnostech, utvrzují a povznášejí národní ráz Prahy a celého státu plody své práce, svého umění, svou kulturní, politickou a hospodářskou zdatností?“

(Kamil Krofta v „Demokratickém středu“.)

*
O účinnosti odhodlání. „U nás i jinde je dost odvážných harcovníků teorie: chce-li mír, připravuj válku! Zjišťujeme-li, že mezinárodní situace je dnes komplikována různými érami dikťatur a krizemi demokracie, musíme se ptáti, co je příčinou, že vyvrcholení demokracie stalo se zároveň její krizí. Demokracie je nám demokracií jen maximum příznivých předpokladů pro dobrou vládu, ale demokracie sama neznámá ještě vládu dobrou. Je-li demokracie v mlhách, tkví příčina v tom, že se dělaly chyby a snad věci ještě horší než chyby. Dobro demokracie je interní v kontrole a externí ve větší snadnosti dohod pomoci demokratických metod v mezinárodním životě. Chyby musíme hledat v tom, že demokracie nedovedla zdolat uložený jí úkol. A úkolem demokracie je, aby dovedla rozumět revoluci, aby jí dovedla zvládnout, aplikovat a zlikvidovat. Nezmůže-li demokracie revoluci, zmůže revoluce demokracii. A na to právě zapominají ti, kteří se lokálně dívají na všechny problémy. Úkolem demokracie je zaručení míru a nedovede-li demokracie tento úkol provést, bude přemožena revolucí. Nesmíme jenom nařkat, že je krize demokracie, musíme si také uvědomit, čím krize byla způsobena. Posl. dr. Pergler odpustí, konstatují-li čirou negaci v jeho vývodech. V jeho řeči neviděli jsme ani stínu pozitivního řešení. Vedle této negace nutno postavit resignaci posl. dra Hajna, který nemá pro celou konstrukci naší zahraniční politiky jiné poznámky než té, že nechce nikomu brát touhu po věčném míru a odzbrojení, že však tyto věci jsou za prvé, za druhé a za třetí věc velmocí. Jsou však pošetilci a já se mezi ně hlásím, kteří věří, že v odhodlání udělat na světě něco dobrého i každý jednotlivec sám o sobě je velmocí. Třeba litovati, že nelze již postavití proti posl. dru Hajnovi svědka, který by proti němu mluvil nejučinněji, protože tento svědek je nenávratně mrtev. Je to dr. Hajn z devadesátých let minulého století, který nás učil víře v pokrok.“

(Z řeči dra Jar. Stránského v zahraničním výboru.)

*
Cena rozšafnosti. „Třebaže by bylo pošetilé, abychom se o sobě domnívali, že jsme národ vyvolený ke zvláštnímu poslání a plnění na osudech evropské demokracie, není fantastickým věřit, že při řadě podmínek, které jsou nám dány, jsme s to ujtíi oněm hlubokým — byť jak jsme přesvědčeni, přechodným — krisím, které potkávají demokracie sousední. Více nežli velikášství a dalekoobšíhla gesta spasí nás tu, doufejme, dostatečná dávka jadrné, byť tak často přezírané rozšafnosti. Ona, bohdá, dovede to, že zatím co jiní po dobrodružných oklikách, omylech a blouděních vrátí se až po letech na cestu normálně pracující demokracie, my tam na ně budeme čekati s neporušeným štítem a ušetření jejich zvrátů a zastávek.“

(„Naše doba“.)

*
Wickham Steed a Viktor Dyk. „V neděli se konala v londýnském Westminsteru schůze pacifistů, aby varovala před novými válečnými nebezpečími v Evropě. To nebyli žádní sektáři a defaitisté. Mluvil tam spisovatel H. G. Wells a po něm Wickham Steed,

ten, jenž má vynikající zásluhu na rozmetání starého Rakousko-Uherska. Wickham Steed podle depeše pravil, že „předpoklad mírové myšlenky spočívá v tom, aby byla udušena atmosféra nedůvěry, obav a podezírání“. Není jistě nikde psáno, aby každý z našeho národa musil navzdýcky souhlasit s každým slovem, které pronesou ti, již jsou zapsáni v dějinách naší národní a státní revoluce. Ale nelze nemít námitky, když pan Viktor Dyk — dobře věda, že polemizuje s Wickhamem Steedem — odbyl včera v „Nár. listech“ našeho velkého anglického přítele tímto pohrdlivým gestem: „A druhý řečník na schůzi ve Westminsteru dovozoval, že předpoklad mírové myšlenky je v tom, aby udušena byla atmosféra nedůvěry, obav a podezírání. To je tak chytré, jako kdybich — duse atmosféry nedůvěry, obav a podezírání — vstoupil do krčmy apačů ne pouze beze zbraně, ale bez opatrnosti.“ — Nemyslíme, že by Wickham Steed byl někdy neprojevil takovou neprozíravost, zkušenost a chytrost, které u něho Viktor Dyk postrádá. A máme za to, že by si měl náš nacionální integralism odvyknout zakřikovat kde koho, kdo doporučuje pacifism. Byla doba, kdy jsme musili jít do revoluce a do války, dnes musíme jít do míru. Wickham Steed věděl dobře, co dělat před patnácti lety, jistě ví, co dělat i dnes. Jen aby to věděli také ti druzí.“ (Právo lidu.)

*
Kde to v á z n e. Vláda se vyzývá, aby zjistila příčiny velkého cenového rozpětí zemědělské výroby, které se projevují mezi cenami, které trží zemědělství za své výrobky a jaké musí platiti konsumentu v drobném prodeji. Rolník prodává 100 kg pšenice za 110 Kč, avšak mouka se prodává kg za 3 Kč. Cena živého dobytka je na Slovensku průměrně 5 Kč za kg, ale maso v jatkách stojí 14—18 Kč, u vepřového bravu cena u rolníka za kg 7—8 Kč, v konsumu pak 16—20 Kč. Litr mléka je u rolníka za Kč 1·10, ale v kavárně šálek kávy za Kč 3·50, sladký mošt u vinaře litr za 3 Kč, ale vína v restauracích po 12 až 14 Kč. Když se dovoláváme rovnováhy v našem národohospodářském životě, pak všechno úsilí naší vlády musí směřovati k tomu, aby příčiny hačící rovnováhu — a to je v prvé řadě špinavý meziobchod — byly vhodnými a přísnými zákonnými opatřeními zmožněny.“

(Z návrhu agrárních poslanců v Nár. shromáždění.)

*
Také jeden z úkolů racionalisace. „Tu nestačí, domnívat se fatalisticky, že je to náhoda, nebo osud, jež ničí životy horníků pod zemí. Kapitalistické závody musí býti jednou poučeny, že život jejich dělníků je stejně vzácný, jako život podnikatele! Ti, kdo vládnou továrnami a doly, musí život v nich, pokud je to v lidských silách, učinit stejně klidným, stejně bezpečným, jako své zisky, dividendy a jistotu výrobního procesu. Heslo racionalisace práce zdomácnělo po všem průmyslu, ale jeho smyslem nesmí býti jen jednostranné zajištění zisků a stoupání i zlacnění výroby, nýbrž také — a to především — zajištění zdraví a životů milionů pracujících lidských jednotek! Jestliže hospodářská krize plodí nezaměstnanost, nesmí ploditi alespoň kořistnictví, jehož cílem je zisk za každou cenu, bez ohledu na život pracovníkův. To je strašné memento všech těch posledních katastrof, u nichž se mluví o zákonu serie, jako by tento zákon byl čímsi nad lidské síly. Ve skutečnosti musí býti v lidských silách zákon: ne z a b i j e š, jenž musí platiti i v průmyslu. To musí býti při takovýchto tragediích civilisovaného světa, nad nimiž stojíme v bezradném úžase, hlavním příkazem pro ty, kdo jsou odpovědni!“

(Josef Hora v „Českém slově“.)

*
Vánoční příspěvek největší práci pro živnostníky a obchodníky. Jestliže z některých stran bylo mluveno o tom, že živnostníci a obchodníci nebyli nadšeni vánočním příspěvkem, konstatují docela otevřeně, že považují vánoční příspěvek za největší práci pro živnostníky a obchodníky, jaká v poslední době byla vykonána, poněvadž státní zaměstnanec není v takovém postavení, aby nepatrný příspěvek, kterého se mu dostane, uložil do banky, nýbrž ho použije k vánočnímu nákupu.“

(Z řeči poslance Fr. Ježka v rozpočtovém výboru.)

P O L I T I K A

Helmut Gastel:

Revoluce v Jižní Americe.

(Generál Uriburu svrhne Irigoyena.)

Buenos Aires, září 1930.

Divadelní oznamovatel v Buenos Aires 4. září: V neděli večer premiéra revue „Revolucionarola“. Název vzbudil nahoře nelibost. Vše čpělo tak jako tak revolucí. A byl změněn. Revue byla po prvé předvedena za nadšeného veselí pod heslem „Peludismo Q. E. P. D.“ Peludísimo, que en paz duerme. Peludisme odpočivej v pokoji!

Peludo je kulaté, štětinaté zvíře, které se pokouší při objevení nejmenšího nebezpečí zalézt s neuvěřitelnou rychlostí do země. Řekne-li se „peludo“, tak se myslí na Irigoyena a to již také za onoho času, kdy byl populární. Tak ani při této změně titulu nevzešlo ze hry nic dobrého. Ale i tato revue byla brzy předběhnuta událostmi. Teď má být předváděna pod definitivním názvem: „Viva la Libertad“.

Politický kaleidoskop zřejmý na osudu revue: 4. září byla nálada revoluční, 5. září se vládě předpovídal konec a příslušníci Irigoyenovy strany v hodinách, kdy se národ bavil ulicemi, zmizeli, vyjímaje listonoše, kteří děkovali za svoje postavení presidentově péči. 6. září vtáhlo do Buenos Aires vojsko. Odpoledne v 5.15 byl vytažen na vládní budově bílý prapor. Tak skončil režim, který měl trvat podle ústavy ještě čtyři roky. Irigoyen uprchl.

„Ya se fué,“ jmenuje se nejnovější tango.

„Už vzal roha.“

Strana, které ještě před dvěma roky bylo odevzdáno 800.000 hlasů, všemocná téměř ve všech provinciích, vyjímaje jedinou, Entre Rios, která se jí stala osudnou — dohrála úlohu. Podlehlá v boji proti opozici, která mohla být a byla jednotná v jediném bodě: svrhnout vládu. Neodvislí socialisté, konservativci, demokraté a antipersonalisté proti Union Civica Radical a proti jejímu vůdci Hipólito Irigoyenovi, presidentu republiky od 1928, který i v tomto úřadě zůstal vždy čefem strany.

Úpadek Irigoyenův začal intervenční politikou.

Argentinská ústava obsahuje centrální vládu, samostatné provincie a teritoria. Teritoria jsou pod přísným dohledem ústřední vlády. Provincie mají vlastní zákonodárné sbory, senát a poslaneckou sněmovnu, svou vlastní vládu. Národní vláda má pouze právo odporu a možnost intervence, uchyluje-li se provinciální vláda od spolkové ústavy a prohrěši-li se proti republikánskému zřízení. Irigoyen, aby ukolil hlad svých straníků po místech v provinciích, užíval tohoto ústavního článku bez ohledu k předpokladům, za kterých mohl být skutečně použit. Tak vznikla ve dvou provinciích, San Juan a Mendoza, ve kterých holdovala převážná většina jiným politickým bohům pod dozorem od Irigoyena poslaných interventů hrůzovláda, která připomínala nejpouzejší dny argentinských dějin za tyрана Rozase.

Když národní vláda dala najevo, že také provincií Entre Rios chystá stejný osud, vylétla první jiskra vzpoury. Bylo to před druhým březnem, tedy v době, kdy mimo volby do národní poslanecké sněmovny naplnil se termín obnovy provinciálního zákonodárství. Ale Entre Rios nebyla San Juan a Mendoza, ale jedna z nejobhatších a nejlépe spravovaných provincií, která měla jen jednu chybu, že nesmyslela irigoyenisticky.

Opošiční strany pochopily nebezpečí a využily této hodiny ke spojení. 11. května došlo v Paraná, v hlavním městě provincie Entre Rios, k oné památné první schůzi, v níž vůdci všech opošičních stran položili základní kámen k revoluci 6. září. Nad tímto shromážděním vlál historický prapor z roku 1852.

Zanikla-li někdy nějaká vláda vlastní vinou, byla to vláda Irigoyenova.

Země nezůstala ušetřena hospodářské krize. Cena pesa klesala, cla, jež byla mocnou položkou v státním rozpočtu, méně vynášela, úroda byla slabá, dostavily se vývozní obtíže a ve městech i na venkově zavládla nezaměstnanost. V této situaci muselo se přirozeně předpokládat, že vláda obrátí svou pozornost k hospodářskému stavu země. O jediné opatření, na které se zmožila, uzavření konverzní pokladny, vznikly prudké spory. Trvají ostatně ještě dnes za nové prozatímní vlády.

Revoluce? „Ne věřím na revoluci,“ řekl Irigoyen ještě několik dní před 6. zářím ve společnosti svých přátel. „Atentát mých osobních odpůrců — to je možné, ale revoluce — to ne. Národ jde se mnou.“ Povolával stále kongres k mimořádnému zasedání, poněvadž se na začátek pravidelného zasedacího období již nedalo čekat. Ale i tento krok přišel již pozdě.

Irigoyen mohl zabránit revoluci, kdyby byl býval dobrovolně odstoupil. Národ i tisk, který ho činil odpovědná za celé nešťastné hospodářství, byl by se tím spokojil. Vicepresident republiky Dr. Martinez, který ještě poměrně nebyl tak nenáviděn, mohl klidně vésti presidentský úřad sám až do uplynutí presidentského období.

Demonstrace proti Irigoyenovi rostly, opozice pracovala plánovitě „Crítica“, sensačně založený večerník, který vedl boj proti Irigoyenovi s ostrovní možnou jen při velkorysě svobodě tisku v Argentíně, dosáhl až půlmilionového denního nákladu. Ale Irigoyen odmítl odstoupiti.

Ve dnech od 29. srpna do 5. září kolovaly nejrůznější pověsti. Noční poplachy, o jejichž příčinách se ve dne rozčileně debatovalo, honily vojsko z místa na místo. Veřejné budovy byly obsazeny. Nikdo nevěděl, na čem je. A vláda nejméně. Irigoyen už nedocházel do vládní budovy. Úředníci nechali vše ležet a běžet, studenti prohlásili, že nepůjde-li Irigoyden dobrovolně, takže ho k tomu donutí, ministr války generál Dellepiane odstoupil a odůvodnil tento krok dopisem, v němž činí Irigoyena odpovědná za horečný stav, v němž se země octla: „Viděl jsem v okolí Vaší Excellence velmi málo dobrého, za to tím více jiných zájmů.“

Nato večer 4. září přišel začátek konce: policie střílela na demonstrující studenty. Tekla první krev.

5. září většina obchodů v centru města se uzavřela.

Středoškoláci vytáhli ze škol do ulic a křičeli: „Pryč s Irigoyenem.“ Demonstranti byli rozptylováni, aby se tvořili na jiných místech. Člen Oairovova divadla, které právě hostovalo v Buenos Aires, jenž zažil již čtyři revoluce a má proto určité zkušenosti, zkoumal vzduch nosem a říkal: „Tuhle náladu moc dobře znám. Revoluce přichází.“ Mimo to hlásala „Crítica“ ohromnými písmenami: „Revoluce je neodvratná.“ Až pak najednou v 14.30 začaly ječet sirény z novinářských paláců, zapraskaly bomby a veškerý provoz se automaticky zarazil. Muži se objímali, řidiči v masách zastavených automobilů skákali radostí: „Ya se fué.“ Už je v tahu.

Radost byla předčasná. Rozhořčení, které ji sledovalo, bylo pravou náladou pro 6. září. Neboť Irigoyen neodstoupil. Bylo sáhnuto k malému triku: ministr vnitra, nejuvěrnější přítel Irigoyenův, objevil se v soukromém domě presidentově.

„Doktore, znáte mne přece, ale něco se stát musí. Jste nemocen. Předějte své záležitosti až do zotavení vicepresidentovi. A pak...“

„No...?“

„Potom vyhlásíme stav obležení.“

„Přijímám.“

Vyhlášeno stanné právo, zavedena censura tisku, zakázáno jakékoliv shromažďování, a na příští den připraveno prohlášení vládní strany, k němuž byli jednotliví úředníci odkomandováni. Také časopisu „Crítica“ bylo zakázáno otiskovati nadále jakékoliv politické zprávy. Ředitel listu prohlásil, že se tomuto zakazu nepodrobí. Nato byl časopis zabaven, jeho večerní vydání zakázáno a budova uzavřena. Odejít odtud mohl každý volně, ale nikdo nabyt vpuštěn dovnitř.

„Critica“ jsou noviny, ale zároveň obchod. Možná, že by se byly i jiné listy tak zachovaly, kdyby byly věděly, co věděla „Critica“. Její ředitel totiž seděl v revolučním výboru a před několika hodinami obdržel zprávu z vojenského cvičiště Campos de Mayo, že příštího dne vytáhne armáda proti vládě.

Přesto podařilo se tomuto časopisu i za policejní asistence během noci desetitisíce exemplářů shodit s balkonu na ulici. Jen nepatrný díl nákladu padl do rukou policie.

Osaměle stála za jitra památného dne 6. září vládní budova. Jen koně bezpečnostního oddílu stáli v černých semknutých řadách podél schodišť.

„Vojsko přichází.“

Zatím co ještě stáli policisté před vchody „Criticy“ a nepouštěli již ani ven nikoho, ječely ampliony po obou stranách Avenidy do rozčilených zástupů:

„Revoluce se blíží. Vojsko se dalo na pochod.“

Dvacet jedna vojenských letounů objevilo se nad městem a shazovalo první proklamace, stylisticky mistrovská díla.

Ještě vojsko není v centru. Dojde tam vůbec?

Den byl nekonečně dlouhý. Ve vládní budově rozhodli se ministři rozšířit stav obležení na celou zemi. Bylo to jejich poslední rozhodnutí. Ani oni nevěděli přesně, co se děje. Mluvilo se tak často o revoluci, když ještě nehrozila, že nyní, kdy náhle skutečně přišla, se na ni nevěřilo. Kromě toho nemohli být ani informováni. Již v časných hodinách ranních byly totiž všechny telefonní linky vládní budovy odříznuty. Ani v těchto chvílích nepronikla vláda vážnost situace. Když konteadmirál Abel Renard vstupoval do ministerstva války k poslednímu, zatkl jej námořní důstojník na příkaz vlády.

Abel Renard byl velitelem křižníku „general Belgrano“, o němž se myslelo, že je daleko na jihu v Puerto Deseado. Již před 14 dny objevila se loď náhle u La Platy, potom před Buenos Aires, aniž by dostala nějaký rozkaz z nadřazených míst. Její velitel měl si svou neposlušnost odsedět ve vězení. Odůvodnil však své chování nemocí.

Zdá se, že tato nemoc vypukla o 14 dní dříve, než měla. Ale když se někdo jmenuje Renard, což francouzsky znamená liška, tu se vyjde i z takových časových omylů se zdravou kůží. A dřív než se skončil den, seděl onen námořní důstojník, který zatkl Renarda, za mřížemi, a Abel Renard stal se ministrem námořnictví v prozatímní vládě.

V posledním okamžiku pokusila se vláda zachránit své postavení zatýkáním opozičních vůdců a důstojníků, o nichž bylo příležitostně zjištěno, že se k nastoupení Irigoyenově chovali vlažně. To se vztahovalo také na konteadmirála Hermela.

Tento se zabarikádoval, ale objevil se se svou rodinou na balkóně a vyzval vojenskou policii před domem stojící, aby ho zastřelila, jestli chce.

„Chceme jen, abyste s námi šel na policii,“ volal vůdce oddílu nahoru.

„Však já tam přijdu, ale trochu později, a to jako Váš chef.“

Ještě téhož večera nastoupil admirál místo policejního ředitele.

„Uriburu přichází.“

Za těžko popsatelného jásotu táhly pluky s kadety napřed. Došlo pouze k jediné srážce, při níž bylo deset lidí zabito a sto zraněno. Z kongresového paláce bylo vystřeleno do zad kolem táhnoucích oddílů.

Rychlý byl konec vlády Irigoyena, jenž v těchto hodinách zběsile prchal pryč z města.

Ve vládní budově očekával viceprezident nového muže. Uriburu mu předložil poděkovací prohlášení, zatím co s balkonu byly dolů svrhávány busty a obrazy Irigoyenovy.

„Podepište, prosím.“

„Zabte si mě třeba, ale nepodepišu.“

„Myslíte, že jsem tak hloupý, abych z Vás udělal mučedníka? Jestliže nepodepišete, budete zatčen.“

Zástupce presidentův ohlíží se bezmocně kolem. Stojí tu již jen několik přátel. „Jste svědky, že nikoho nezrazují.“

„Koho byste mohl zradit, když jste přece sám zrazen.“
To byl závěrečný akt.

V „Avenida de Mayo“ uprostřed ulice před ústředním sídlem Irigoyenistů byla zřízena za všeobecného jásotu hranice. Z prvního a druhého poschodí řítily se nábytek, pohovky, skříně, židle v divokém zmatku. Dílo bylo systematicky rozvrženo. V červených lístkách přšela kartotéka zapsaných členů strany dolů do davu, jenž s máváním vítal každý nově padající kus nábytku a předával ho rovnou ohni. Sjížděli se hasiči. Měli celou noc co dělat. Budova listu „La Epoca“, jednoho z vládních orgánů, vyhořela skoro do základů, rovněž „La Calle“, nad níž opravdu nikdo neuronil sízu. V posledním listě tohoto listu byl uveřejněn zákaz „Criticy“.

Takový je běh života.

Rozhled:

Argentinská revoluce jest také pro Evropu velmi poučným příkladem. V každé evropské zemi vzniklo by za těchto okolností veliké pokušení pro dobrodružné generály zřídit vojenskou diktaturu. Argentinskí důstojníci složili v poradách, které předcházely revoluci, přísahu, že nedovolí ani vojenskou ani civilní diktaturu a budou neodvisle bojovat za nejrýchlejší znovuzřízení ústavních poměrů.

Nejdůležitějším mužem vedle generála Uriburu je nesporně Dr. Enrique S. Pérez. Ten bude hospodařit velmi šetrně. Ve svém interview vysvětluje:

„Úkol prozatímní vlády dá se shrnout do jedné věty: Návratit zemi zpět do normálního stavu. Irigoyen postavil vše na hlavu. S výjimkou jeho zvolení, jež bylo normální, bylo vše ostatní za jeho vlády nenormální. Teď nastal obrácený stav věcí. Jmenování vlády bylo nenormální, všechno ostatní je úplně normální.“

Můžeme opravdu klidně nazvat abnormálním, jestliže uprchlý zahraniční ministr Qyanarte během své dvouleté činnosti „vydělal“ 8 milionů pesos, jež, nemaje před tím vůbec ničeho, ukládal do usedlostí. Právě tak není přirozené, jestliže rovněž uprchlý chef kriminální policie může vlastnit 15 automobilů — a ještě méně, když se v presidentské kanceláři najde 1159 aktů, které zčásti již rok čekají na podpis Irigoyenův, když zmizí v ministerstvu školství 2 miliony pesos, když v různých státních úřadech byla přijata spousta úředníků, jichž jedinou činností bylo vyzdvihnout si na prvního plat.

Fronta stran, které svrhly Irigoyena, se ještě dodnes, přes to, že je po akci, nerozpadla. Naopak objevila se snaha udržet ji ještě k presidentským volbám. Union Civica radical je k boji neschopna. Její reorganizace je možná jedině ve směru proti Irigoyenovi, nebo aspoň bez něho a kromě toho pouze v opětném spojení s antipersonalisty, kteří se odstěpili. Na druhé straně projevuje se přání vytvořit velkou národní stranu a dojít tak k systému dvou stran.

Irigoyen byl posledním Candillem, který se dostal v Argentině k moci.

(Vossische Zeitung.)

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Rozprava o marxismu.

Nedramatická scéna o jednom dějství.

Napsal Jiří Hejda.

O s o b y : Pan Jaroslav Čecháček, pan Josef Stivín, pan Jiří Stolz a já.

M í s t o d ě j e : Proslulá společná platforma, na které se mají sejít lidé, aby si vyjasnili tento problém, ale na které se bohužel nikdy nesejdou.

P r o l o g :

V roce 1927 napsal jsem do „Přítomnosti“ dva články pod titulem „Marx neměl pravdu“. Jejich obsahem bylo

to, co je dnes snad každému zřejmé, že totiž vývoj hospodářských věcí se nedál tak docela lineárně, jak si to představovali teoretikové liberalismu na jedné a socialismu na druhé straně. Zásadou technického rozvoje druhé poloviny devatenáctého a začátkem dvacátého století se dostalo hospodářství do forem, které by nikdo nebyl snad ještě před světovou válkou tušil. Mluvíme dnes o druhé průmyslové revoluci, ale přerod, který proděláváme, je pronikavější, než byla éra rozbíječů strojů.

Můj článek vyvolal značnou odezvu. Nehledě k několika šablonovitým polemikám v komunistickém tisku — denním i měsíčním — vznesli proti němu námitky zejména mluvčí našich sociálních demokratů v souvislosti s diskusí, která se rozvinula v srpnu a září letošního roku o novém programu strany. 29. srpna polemisoval se mnou pan Jaroslav Čecháček článkem „Marx a Amerika“, začátkem září vydal pan Jiří Stolz brožuru „Má Marx ještě pravdu?“, kde mně věnuje jednu kapitolu, a na sjezdu sociálně demokratické strany v úvodním referátu k debatě o programu polemizuje s mými důvody pan Josef Stivín.

Netřeba podotýkat, že všichni zmínění pánové hájí statečně názor, že Marx pravdu má, což proti mým argumentům prokazují číslu i teoretickými závěry. Ale čtenář „Přítomnosti“ třeba nečetl tyto články, a kdybychom chtěli zde polemizovat, museli bychom opakovat vše, co tito tři pánové napsali. Vymysleli jsme si tedy způsob jednodušší — pozvali jsme pana Čecháčka, Stivína a Stolze k rozpravě. Co nyní uslyšíte z jejich úst, jsou jen reprodukce jejich výroků, které zde uvádíme doslovně — přidávajíc k nim jen konvenční fráze, aby — jak se říká — řeč nestála. Dovolte tedy, abychom rozhrnuli oponu a začali tuto scénu, která se hodí zejména na ochotnická jeviště Dělnických tělocvičných jednot; abychom usnadnili její provozování, vzdáváme se nároku na tantiemy.

Zvednese opona:

Na scéně, která představuje svět v předvečer katastrofy, kdy vyvlastňovatelé budou vyvlastněni — to jest podzim roku 1930 — sedí v malebné skupině pánové Stivín, Stolz a Čecháček v družném rozhovoru o marxismu. Tváří se zcela spokojeně a nepochmurně, což vzhledem k blížící se katastrofě působí uklidňujícím dojmem.

Já: Vítám vás, pánové! Nemusím se snad představovat, neboť třebaže se neznáme osobně, stačí, známe-li svoje argumenty, a protože jste jim věnovali značnou pozornost v rozpravě o socialismu, soudím, že mě znáte.

Pan Čecháček: Vy jste liberalistický národohospodář dr. Jiří Hejda...

Já: Nikoliv. Jsem sice Jiří Hejda, ale nejsem liberalistický národohospodář, jak jste ráčil napsat v Právu Lidu. Nebo jste snad vy známý komunista pan Čecháček?

Pan Čecháček: No, dovolte, pane!

Já: Prosim — zůstaňte sedět! To je jen pokus o demonstraci. Tak jako vy se právem rozčilujete, že jsem vás nazval komunistou, mohl bych se i já plným právem rozčilovat, protože mne nazýváte liberalistickým národohospodářem. Není totiž dobře možné rozdělit dnešní svět jenom na liberály a socialisty. Je to sice pohodlné a snad to kdysi — tak ještě koncem minulého století — bezvýhradně platilo. Ale rozhodně to nejde dnes. Mezi názory, které hájím a které jsem velmi podrobně vložil v řadě článků a publikací, a mezi liberalismem je daleko větší rozdíl, než mezi programem, který

na svém sjezdu přijala sociální demokracie, nebo dokonce mezi zásadami, které hájíte vy v Právu Lidu z 29. srpna, a mezi komunistickým manifestem z roku 1848. Já totiž se domnívám, že hospodářský liberalismus patří minulosti. V přednášce, kterou jsem měl 14. ledna 1929 v České národohospodářské společnosti, jsem řekl, že moderní hospodářství nabývá forem, s nimiž starší teoretikové nepočítali. Praxe vede jinam než ve směru předpokládaném jak revolučním učením Marxovým, tak i zastánci krajního liberalismu. Hospodářství stává se kolektivním — ale toto kolektivum je jiné, než jak si je představovali hlasatelé doktrin socialistických. Mizí příkrý rozdíl mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, ale distribuční problém počíná se řešit v opačném konci — v produkci. Vlastní podnikatel zůstává anonymní, depersonifikuje se, na místo individua nastupuje společnost. — A v tomto časopise jsem napsal téhož roku: Pochybujeme o absolutní pravdivosti *laissez faire*, neboť hospodářský egoismus jedinců vede k desorganizaci, k anarchii výrobní, vyvolává krize, protože nikdo se nestará o to, bude-li zboží dnes nadbytek a zítra nedostatek. Razí se pojem hospodářské demokracie, to jest systém, ve kterém přestává platit individuum jako nositel hospodářského života, a na jeho místo nastupuje kolektivum. S tím ovšem souvisí konec *laissez faire*, konec volné soutěže, jež má regulovat výrobu automaticky. Nastupuje princip výroby regulované, kde především hledí se omezit ztráty, vznikající bezplánovitým hospodářstvím. Racionalisuje se cirkulace, o kterou se téměř nikdo dosud nestaral, na místo revolučních systémů distribučních počíná se hledět na konsum jako na výrobního činitele.

Pan Čecháček: Dobře, připuštěme, že tedy nejste liberalistický národohospodář — ostatně v mém článku šlo o něco jiného. Moje polemika se týkala vašeho názoru na Ameriku. Demokratická Amerika, uváděná tak provokativně sochou Svobody, okouzila kdekoho, takže nebylo divu, když evropští ekonomisté, nevycházejíce z údivu nad obrovským vzrůstem akciových společností, začali mluvit o *dispersi čili rozptýlení kapitálu* do drobných vrstev, a odtud dovozovali, že kapitál se vlastně demokratisuje, což prý je podstatnou známkou novějšího kapitalismu. Touto *dispersí* a demokratisací hleděli zeslabit jednak Marxův názor o stále postupující koncentraci kapitálu v rukou několika málo jedinců, jednak doporučovali tyto metody jako účinný prostředek ke zmírnění třídních protív a zainteresování dělnictva na dnešním řádu. A tuto thesi jste u nás hájil vy!

Pan Stivín: Ano, zcela správně! Ve své jinak velice zajímavé přednášce o nové hospodářské politice jste ještě mínil, že v *dispersi* vlastnictví akciového kapitálu je začátek cesty, kterou se bude ubírat vývoj při řešení sociálních problémů, neboť vývoj kapitalismu šel podle vás směrem docela jiným, než jak předvídal Marx. Dnes po dvojím či trojím bursovním krachu v Americe, při němž vlastníci akcií ztratili mnohdy všechny své úspory a pak i zaměstnání, byste asi těchto slov neopakoval. V prohlášení zásad, které jsme předložili sjezdu strany, pravíme, že v *láda* nad výrobou dostává se na jedné straně do rukou stále užšího kruhu osob a na druhé straně vzrůstá počet těch, kdož mají pouze svou pracovní sílu a musí ji prodávat majitelům výrobních prostředků, kteří zejména za moderních způsobů

racionalisované výroby tuto pracovní sílu bezohledně vyčerpávají, ničí a vrhají stále větší masy dělnictva do nezaměstnanosti. Prosím, my se neptáme, je-li to či není marxism, nýbrž je-li to či není-li to pravda. A za pravdu jsme to uznali a proto jsme to dali do programu a máme radost, že to vypadá, jako by to marxismu z oka vypadlo!

Já: Počkejte, pánové, tady je najednou řada námitek, které nutno probrati po sobě. Především tedy jde o dispersi kapitálu. Vytykáte mi, že jsem okouzlen Amerikou. Není to tak docela pravda, ale abych vám dokázal, že nemusíme chodit pro příklady až za moře, budu se držet našich domácích poměrů a pokusím se na nich ukázat, že Marx přece jen neměl pravdu a že pan Stolz se zbytečně namáhal psaním své, stylisticky sice zoufalé, ale jinak docela veselé knížky. Pan Stolz si dal práci s výpočty, kolik akcií mají v Americe dělníci a kolik kapitalisté, a dospěl k závěru, že dělníci a zaměstnanci mají jen nepatrný zlomek následkem stanoveného omezení — (tu češtinu mi musíte, pánové, prominout, neboť cituji pana Stolze doslova) — změn pracovních míst a častého odprodeje akcií, není vyhlídky, že by dělníci nabyli kdy rozhodujícího vlivu ve správě podniku, v němž jsou zaměstnání. Je to poněkud zmatená věta, neboť se nám zdá, že i v Rusku rozhodující vliv na správu podniku mají především techničtí znalci, ale panu Stolzovi šlo zřejmě o to, vyvrátit můj názor, kterým potírám Marxe, že totiž kapitál se nesoústřeďuje v rukou stále užšího kruhu osob, jak to dal tady pan Stivín do programu strany.

Abychom tedy nechodili příliš daleko pro příklady, sáhneme k našemu nejkapitalističtějšímu podniku, který takřka reprezentuje velký kapitál u nás, který také ovládá podstatnou část naší národní výroby, k Živnostenské bance. Můžete mi říci, pánové, kdo je ten kapitalista, který ovládá Živnostenskou banku? Vidím, že se chystáte vyslovit jedno jméno — ale mýlíte se. Tento pán, který opravdu je vládcem Živnostenské banky, je jejím zaměstnancem! Je to sice velmi slušně placený zaměstnanec, ale v každém případě zaměstnanec a nikoli kapitalista. V jeho rukou není kapitál Živnostenské banky. Neboť tento kapitál je rozříštěn do nejširších vrstev. Informoval jsem se o jeho složení. A mohu vás ujistit, pánové, že kromě asi 30% akcií, které jsou v držení záložek, spořitelny a jiných lidových peněžních ústavů, není v Živnostenské bance jediného velkoakcionáře, jehož akciový majetek by bylo možno vyjádřit nějakým větším procentem. Ale nyní, pánové, uvažte, že tato Živnostenská banka, mající 300 mil. Kč akciového kapitálu, ovládá průmyslový koncern, jehož akciový kapitál činí přes jednu miliardu — nehledě k význačným účastem, jako na příklad ve Škodovce, v Báňské a hutní a jinde, kde Živnobanka nerozhoduje, protože majoritu má někdo jiný, ale kde konečně její slovo také padá na váhu.

Tadyhle pan Jiří Stolz tvrdí, že Marx má ještě pravdu. Vy mluvíte o kapitalistech, v jejich rukou je soustředěna výroba. Nuže, kde je tedy ten kapitalista u Živnostenské banky? Koho chcete vyvlastnit, až podle Marxe škrtnutím pera budete vyvlastňovat vyvlastňovatele? Půjдете na městské spořitelny, záložny atd., které přece už dávno jsou kolektivním vlastnictvím obcí, korporací, svazů, družstev?

Pan Stivín: Ale, milý pane, akciové společnosti a banky, které za nimi stojí, si dovedou vždycky věci zařídit tak či onak, aby měly na valné hromadě akcionářů většinu proti řešení sociální otázky kupováním akcií. Nejde o to, kdo má akcie, ale o to, kdo vládne nad výrobou. A to by v Americe, kdyby nebylo došlo ke krachu, nebyli dělníci.

Já: Promiňte — ale zdá se mi to nelogické. Pravíte, že si to akciové společnosti a banky dovedou zařídit. Kdo si to dovede zařídit? Zůstaňme u případu Živnobanky. Zařizují si tam něco kapitalisté? Zařizuje-li někdo něco vůbec v Živnobance, pak je to jen a jedině její vrchní ředitel, kdežto „kapitalisté“, to jest těch několik malých akcionářů, kteří chodí na valné hromady, harangují veřejnost zoufalým voláním, aby se jich zastala a přinutila Živnobanku platit vyšší dividendy. Ale vrchní ředitel je konec konců přece jen placený úředník, který může dostat výpověď zrovna tak jako kterýkoli poslední disponent.

Všichni (se hlasitě smějí).

Já: Nu ovšem, pánové — teoreticky. Neboť to je opět jiná otázka, kterou bychom se také mohli zabývat, otázka managementu a otázka objektivního podniku. Ale k tomu dojdeme později. Marx a pan Stolz přece nemluví o koncentraci kapitálu v rukou vrchních ředitelů nebo úředníků, nýbrž o kapitalistech. A teď najednou vidíte, že vláda nad výrobou se nedostává do rukou stále užšího kruhu kapitalistů, těch, kteří jsou skutečnými vlastníky, nýbrž lidí, placených právě tak jako každý dělník a úředník. Jak si to tedy vysvětlíte?

Pan Stivín: Sám jste napsal, že akciová společnost zůstává něčím velmi nejasným v dnešním hospodářském systému. Nejasným patrně proto, že se vám její vývoj nehodí do výkladů, odporujících místy škole Marxově!

Já: Vážený pane, není slušné, citujete-li jednu větu a přidáváte k ní poznámku, která mne patrně má zdrtit, a neříkáte ani slovem, že jste tuto větu našel na třinácté stránce mé přednášky, kde uvozuje celou velkou partii, věnovanou výhradně výkladu o těchto nejasnostech akciové společnosti. Za touto větou následuje ještě čtrnáct stránek a hned následující věta — první v příštím odstavci — praví: Představme si tuto společnost v praxi... Mám totiž ve zvyku, přijdu-li někde na nějakou nejasnost, hledati vyjasnění. Že tomu je tak i v tomto případě, dokazuje snad i trochu okolnost, že po větě o nejasné akciové společnosti v dnešním hospodářském systému, kterou jsem pronesl 19. ledna r. 1929, následovala v dubnu r. 1930 kniha o 149 stránkách, mající titul „Hospodářská funkce akciové společnosti“, z kteréhožto titulu je zřejmé, že jsem si tuto nejasnost hleděl vyložit. A v této knize byste, vážený pane poslanče, našel také kapitulu, která je odpovědí na vaše námítky, pronesené až v září letošního roku. Nalezl byste tam kapitulu o objektivním podniku. Abych vám stručně vyložil, oč vlastně jde: Vezměte si jeden typický podnik — opět zůstaneme u nás v Československu — pohronský cukrovar v Orošce. Majorita tohoto cukrovaru, a to plných 100%, patří Schoellerovým cukrovarům. Majorita Schoellera, asi 60%, možná že více, ale v každém případě tolik, že si může diktovat, má Živnostenská banka. Ale Oroška má ve svém vlastnictví velký balík akcií Schoellerových cukrovarů, získaný od firmy Scholler & Co. ve Vídni. A teď mi řekněte, kdo je ten kapitalista, kterého bude třeba vyvlastnit u Orošky? Tady vidíte, že existuje podnik pro sebe. Ob-

jektivní podnik. Můžete si představit dokonce takový podnik, který nepatří nikomu. Vždyť vidíte, že položku Schoellerových akcií má ořeškový cukrovar, který patří Schoellerovi. Prakticky to znamená, že správní radu ořešického cukrovaru jmenuje skupina Schoellerových cukrovarů, ale správní radu Schoellerových cukrovarů jmenuje Živnostenská banka a také ořešický cukrovar má akcie Schoellera a teoreticky tedy právo na zastoupení ve vedení, rozhoduje tedy sám o sobě. Možno si představit podnik, který je rozdělen tak, že většinu akcií dá koncernovým společnostem, jichž majoritu ovládá. Řekněte mi, komu pak tento podnik patří?

Objektivní podnik je problém budoucnosti. Snad budoucnosti velmi blízké, soudíme-li podle toho, že se s ním v mezinárodní koncentraci stále častěji shledáváme. Ale nechtě už je otázkou budoucnosti jakkoli blízké nebo vzdálené, otevírá nám zcela nové perspektivy. Veškeré naše základní pojmy hospodářské se tu stavějí na hlavu. Teorie renty, teorie úrokové, teorie kapitálového důchodu a konec konců i princip soukromého vlastnictví. Je objektivní podnik prvním krokem k socialisaci? Touto myšlenkou se zabývá Keynes, Brookings, Rathenau i Hausmann, každý více méně podle obecné své orientace hospodářské. Kdybychom chtěli zde na ni objektivně odpovědět, musili bychom si především definovat pojem socialisace. Ale to je úloha velmi složitá, neboť je nám všem — předpokládám, že také vám, pánové — jasné, že socialisaci stěží lze rozumět, co pod tímto pojmem spatřovali teoretikové devatenáctého století, na druhé straně pak, že mnohé z toho, co se v přítomné době děje, možno nesporně za socialisaci prohlásit, třebaže se to socialisaci nenazývá. Žijeme v přerodu všech základních hospodářských pojmů — ale v každém případě vidíme, že se kapitál nekonztruje, naopak vidíme, že se tříští, a že tedy Marx neměl pravdu, když předpokládal postupné soustřeďování všech výrobních prostředků v rukou několika málo kapitalistů, proti kterým bude stát nekonečný zástup proletariátu.

Pan Stolz: Ne a ne a stokrát ne! Marx má pravdu proto, protože poznal skutečné zákony kapitalismu, které budou platny potom, pokud se v podstatě nezmění, ale i pak bude mít Marx pravdu, a z toho je onen velký strach, který by mu tak rád dal za nepravdu!

Já: Milý pane, tohleto už není diskuse, to už by bylo hádání o dogma. Vy prostě věříte na Marxe jako se kdysi věřilo v božskou trojici. A to bychom se mohli také hádat, jakého pohlaví jsou andělé anebo kolik kůrů andělských se vejde na špičku jehly, jako to činili scholastikové... Mýlíte se ovšem, domníváte-li se, že ze mne mluví strach z Marxe. Nikoli, pane, znám Marxe příliš dobře a byl příliš dlouho mojí první hospodářskou láskou, než abych měl sebemenší důvod se ho dnes bát.

Pan Stolz: Nemluvte, pane, vaše znalosti Marxe jsou velmi podezřelé, neboť dáváte „Kapitálu“ vycházet roku 1859, deset let dříve než skutečně vyšel, totiž 1867. Jak to vysvětlíte?

Já: Máte úplně pravdu a přiznávám se k tomuto omylu. Ale snad mi jej prominete, uvážíte-li, že v roce 1859 vyšla jiná Marxova kniha, totiž „Zur Kritik der politischen Ökonomie“, která, jak vám snad známo, obsahuje již v jádře vše to, co později bylo, ovšemže mnohem obsírněji, doloženo nesčetnými příklady, řečeno v „Kapitálu“.

Ale teď mi řekněte, pánové, zcela upřímně: Vidíte, jak se kapitál tříští. Vidíte, že namísto kapitalistů ovládají výrobu ředitelé, odborníci, vidíte, jak se podniky na jedné straně naprosto depersonifikují, stávají se anonymní, na druhé straně se vyvíjejí v důsledku koncentrace v autonomní celky v sebe uzavřené, nikomu nepatřící, vedené lidmi, kteří nemají na nich kapitálový zájem. Řekněte mi, pánové, docela upřímně: domníváte se za těchto poměrů, že vývoj jde tím směrem, který předvídal Marx, že se kapitál kumuluje v několika málo rukou? Myslíte přes to vše, co vidíme kolem sebe a co mluví o pravém opaku, že Marx měl přece pravdu?

Pan Čecháček, Stivín a Stolz: — — —

LITERATURA A UMĚNÍ

Zdeněk Němeček:

Marco zvaný Milion.

(K české premiéře.)

Marco Polo, jemuž benátská současná XIII. století přezdívali „Milion“, po dlouhé cestě zavítá do Prahy.

Snad najde u nás lepší porozumění a více lásky, než našel u obyvatelů města Jang-Čau, kde byl z nařízení Velkého Chána Kublaje městským prefektem. Půjde k nám po velkých cestách po světě a předlouhé pouti šesti stoletími. Benátský švihák posedlý touhou po exotických zemích a hlavně jejich pokladech, člověk ze specíe Pizzarů, Cortezů a snad Kolumbů, touž fantasií a týmž středomořským sluncem prohrátý, zamilovaný do zlata a drahých kamenů, toulající se po Piazza Grande s nepřítomným pohledem člověka zažraného do velkého plánu, zuřivý commis-voyageur, finanční pirát, organisátor a všemi mastní mazaný handlíř, řečník „ve stylu obchodních komor“, jednostranný a jednosměrný, ignorující hodnoty abstraktní a tupý k záchvěvům cizí duše, ale přece jen člověk, chvílemi samolibě dobřácký, ba i udatný, jakých mnoho bylo, jest a bude.

Tento Marco Polo, stylisovaně zachycený geniálním pérem největšího současného dramatika Eugena O'Neillů, přijde k nám.

Měl by to být svátek. Skutečný, velký svátek, nápadnými červenými písmeny zaznamenaný v dramatickém kalendáři. Neboť O'Neillův Marco je básnické dílo, z kterého vyzařuje neobyčejné nadšení pro onoho diváka, který může synchronisovati záchvěvy citu s citem velkého dramatika, básníka s bolavou duší, odloučeného od okolního ruchu a prošlého peklem kontrastů života hmotného a duchového.

Marco Polo, Benátsčan třináctého století, zemřel v janovském žaláři. Předtím nadiktoval spoluvězni podivuhodný cestopis do říše Velkého Chána mongolského. Dnes je nám úplně jedno, byl-li Marco se svým otcem a strýcem — a zda z papežova rozkazu — v Kitaji (Číně), zda prošli Persií, Arabií, Ethiopií nebo došli-li pouze do Velké Buchary, zda tam na bazarech jen slyšeli vyprávět o oněch exotických zemích a zda ve fantasií Benátsčanově toto vyprávění poutníků a kupců vzrostlo ve fantastické obrazy o bohatství v ceně „milionů“.

Jakub z Acqui, jeho vrstevník a kritik, píše: Poněvadž v jeho knize bylo mnoho ohromných a podivuhodných věcí, popírajících všechnu věrojatnost, byl umírající autor požádán svými přáteli, aby opravil knihu a vyloučil z ní vše nepodobné pravdě. Polo však odvětil rozhořčeně: Nenapsal jsem ani polovinu toho, co jsem viděl!

Jiný — Amalio Bonaguai — takto rozumuje nad florentinským opisem, který sám pořídil v roce 1392: Stojí tam věci neuvěřitelné. Snad ani ne tak lži jako záznaky. Všechno to může být pravda, ale já tomu nevěřím. Jsou vsuktu na světě v různých zemích různé zvláš-

nosti. Když jsem knihu opisoval, jeho vyprávění mne bavilo, ale dátí mi víru jsem nemohl.

Asi nevěřili právě tak, jako nevěříme my, slyšíme-li vyprávět bývalého zajatce světové války, kterého zanesl osud do blízkosti Emira Bucharského, o ohromném majetku, o zlatě, majolice a hedvábných koberecích tohoto našeho vrstevníka.

Cestopis a pozdější literatura byly podkladem O'Neillovi k básnickému dílu, jež, správně pochopeno, bude mít cenu trvalou. Básník šel „na pomoc lháři Polovi“. Ale postavil ho před nás ve vši hrůze dravého cestáka, který přišel do styku s největší duševní noblessou filosofického Východu. Vrh! na něj tak strašně ostré světlo ironie, že tohoto Marca Pola můžete nenávidět. Ale nakonec přece uznáte: Ano, je to normální lidský typ, který stvořil střizlivý, prospěchářský Západ. Je to náš soused, snad je to bratranec, snad bratr, ó, snad jsem to já! Východní kultura duchová, dary Konfucia, budhismu, taoismu proti hrabivosti a materialistické krutosti benátského kupčíka, vázícího hluboké myšlenky železnými závažími a o jemných problémech ducha hovořícího v číslicích.

Zatají se nám dech, nasloucháme-li nejkrásnějším místům dramatu.

Rozmluva Velkého Chána Kublaj (z rodu Džinghis) s jeho vnučkou Kukačín, která se zamilovala do Marca Pola: „Nikdy jsme mezi sebou neměli tajemství. Řekni mi, Kukačín, věnovala jsi někomu své srdce?“ — „Ó, netež se, prosím, vážíš-li si mé hrdosti!“ odpovídá východní princezna. Žádná banální scéna sentimentality, a přece všechno je řečeno v této vznešené odpovědi.

Kublaj nyní ví o její lásce a trpí. Kukačín je zasnoubena perskému králi a s krvácejícím srdcem odjíždí z čínského přístavu do Perského zálivu. Cesta trvá dva roky. Velitelem lodí je Marco, kterého princezna miluje velkou, vše spalující láskou, ale láskou němou, zcela odpoutanou od hmoty, tak jako milují jen nejšlechtnější ženy. Marco má dva roky času, aby to poznal a aby ji získal. On však po cestě v přístavech kšeftuje. Při tom bezvadně vykonává poslání ochránce, které na něj vložil Veliký Chán. Ošetřuje ji, je-li nemocna, brání proti živlům i lidem. Až ji odevzdá, bude odměněn. Ministr Chánův, moudrý Ču-Jin, když mu ji světuje, praví: „Soudil jsem — kdovi, nepohlédne-li jednou tento Marco Polo do jejich očí a — nezrodí-li se jeho duše...“ Rozkáže Marcovi, aby denně se zahleděl do jejího zraku. Snad pozná on — snad pozná ona! Marco se dívá denně. Ale nespátí nic.

Kukačín tráví poslední noc na lodi s Markem v Perském zálivu. On se nad ni naklání. Kukačín: „Bylo to výslovným přáním mého děda, které ti tlumočil Ču-Jin, abys denně patřil do mého zraku.“ — Marco: „Dělal jsem, co jsem mohl. Něco mimořádného jsem nikdy nemohl nalézt...“ — Kukačín: „Přece musí být něco, co chtějí můj děd, abys našel. Sama cítím, že se tam něco skrývá, sama tomu nerozumím — ach, je na tobě, abys mi to tlumočil. Hle, Marco, poslední příležitost! Nic není na světě, čeho bych nedala, čeho bych neučinila — ještě teď není pozdě! Zahleď se do mých očí jako do očí ženy, nikoli kněžny! Zadej se hluboce! Zemřu, nespátíš-li, co v nich žije!“

Když Velký Chán Kublaj poznal, že Kukačín miluje tohoto křesťanského obchodníka, byl zdrcen. Ale ustoupil před velikostí její lásky. Jeho poměr k vnučce, toť jedna ze znamenitých hodnot dramatu. Chce věřit v Marcovu nesmrtelnou duši. Zklame se. Kukačín po krátkém manželství s perským králem umírá, neboť nikdy nezapomněla. Do Kíťaje se vrací jen krásná mumie.

Jiné místo: Kublaj odpovídá svým generálům, kteří řinčí zbraněmi: „Proč chcete dobýt Západu? Musí to být ubohá země, chudá duchem i hmotným bohatstvím. Můžeme jen ztratit dotykem s jejím pokrytectvím. Dobyvatel získává od poraženého především všechny nedostatky. Nechť Západ sám sebe pohltí!“

Nad celým dramatem stále svítí lampa mohutné ironie, a v tom také tkví jedna z jeho básnických hodnot. O' Neill jde dokonce tak daleko, že postavu Marca Pola v mezirádkových knižních poznámkách transponuje do amerických rozměrů. Hle popis Marca v jednom z jednání: „... Vchází. Přes nádhernou uniformu městského prefekta má přehozeny dětině fantastické regálie náčelníka mystického řádu rytířů Konfuciových. Má způsoby a zjev úspěšné biografové

hvězdy na maškarním plese, ale je maskován tak, aby ho každý mohl poznat. Jeho šlechtěná, blahobytná tvář pečlivě ustrnula do onoho výrazu těžké zodpovědnosti, jaký má senátor z jihu Spojených států, připravující právě dodatky k ústavě, jenž má omezit stěhování ptactva nenordického původu do Texasu, nebo zakázat v dvacetimilovém pobřežním pásmu praxi biologických zákonů.“ To je ironie, která musí uvést do žluté zuřivosti každého amerického Babbita Marca Pola.

Americká a světová premiéra tohoto nákladného a scénicky záladného díla byla v Guild Theatre v New Yorku, dne 9. ledna 1928. Byla to umělecká událost prvního řádu. Při představení — snad je to podivné — nemohli jsme se zbavit dojmu, že autor a režisér jsou — Slované. Proč? Nemohu to definovat. V celém básnickém díle je cosi slovansky tklivého, konflikty andrejevské, čechovovské, gribovovské. Hmota — duše. A přece autor je Ir, a režisér — nuže režisér byl ruský Armén, Rouben Mamulian. Šéf výpravy Lee Simonson zato nešetřil východní nádhery, barev, hedvábí a zlata. Snad příliš zhušťoval. Trio hlavních osob Kublaj — B. Holloway, Kukačín — M. Gillmorová, Marco Polo — Alfred Lund, byli herečky i fysicky dokonali. Lund měl rychlou dikci obchodníka a cestujícího, ale jakási renesanční graciosnost byla v jeho štíhlé postavě a krásné tváři. Tato „personalita“ získávala obecenstvo a maně zmirňovala vztek proti citově tupému Marcovi, nad jehož střizlivostí by člověk lítostí i zlostí plakal. Kukačín byla překrásná, něžná princezna, ušlechtilost sama. Kublaj byl souznak nekonečné moudrosti, lásky k vnučce i chánského majestátu. Byla to dokonalá trojice.

Myslím, že vinohradští jsou před těžkou zkouškou. Viděli jsme, že O' Neillovi v Praze rozumějí, že si váží a že ho milují. Jeho císaře Jonese hrál Vydra tak dobře, jako jeho americký černý kolega Gilpin. Podivná mezihra byla v Praze dokonaleji provedena, než v Theatre Guild v New Yorku, výkon Sedláčkové převyšoval o třídu výkon americké herečky. Kéž se to podaří s režisérsky nejnesnadnějším Marcem Polem. Z osobního dopisu, poslaného O' Neillem r. 1926 z Bermudských ostrovů jsme poznali, že si váží pražských představení a je o nich dobře zpraven.

Zmechanisování hudby.

Tento stenografovaný rozhovor mezi několika francouzskými umělci a literáty přinesla pařížská revue „Bifur“.

Ribemont Dessaignes: Sešli jsme se, abychom poznali váš názor na hudbu budoucnosti, nebo snad názor o budoucnosti hudby. Snad byste mohl začít vy a krátce říci nám, co soudíte o hudbě.

Edgar Varèse: Je to příliš obsáhlý předmět, to, co mne zajímá, je stav hudby a její vztah k přítomné době. Nuže, já jsem překvapen stagnací, v které je přítomné období. Máme mnoho skladatelů různého druhu; není na mně zabývat se jejich hodnotou. Většina z nich však se křečovitě drží akademických formulí, vyčerpávají je a snaží se je vnučovati. Je to tím více překvapující, když jiné druhy umění stále technicky činí pokrok; obzvláště to vidíme v architektuře. V tomto ohledu bych řekl, že nové konstrukce ve Spojených státech jsou proto pozoruhodné, že spekulují jen s nejpodstatnějším. Zásluha však jest především na straně inženýra. On dělá krásu konstrukce s podstatným, kdežto architekti ji ničí tím, že ji zesthetisovávají různými přídávky neodvisle od nutnosti konstrukce.

V hudbě, kde vztahy k inženýrům jsou téměř žádné neb sníženy na minimum, zůstáváme v období, odpovídajícím literárnímu Parnassismu. Je to jakási vlna novoklasicismu. O tom praví Emmanuel Berl, že klasicismu se učíme ve škole. Já tvrdím, že každá nová koncepce potřebuje nových prostředků. Nevěřím v návrat k minulosti. Minulost není možno přenést. Byla uskutečněna. Člověk ji má v sobě. Co jest pro nás minulostí, bylo přítomností v období, do něhož není návratu. Ve všech uměleckých dílech jest zapotřebí novosti.

Prvky novosti, jež můžeme nalézt v hudebních směsích minulosti, nejsou, leč jakýmisi zevními znetvořeninami. Že ano, Huidobro?

V i n c e n t H u i d o b r o : Skutečně. A naopak mně bylo řečeno, že již ta skutečnost, že jsou konány pokusy vynalézt nové nástroje, jest důkazem nemohoucnosti. Na to jsem odpověděl, že v tomto případě bude nutno vyhledatí rodokmen nástroje, aby byl nalezen ten první; neboť ten, kdo používal druhého nástroje, dokázal nemohoucnost. Stejně je tomu se třetím a tak dále. Uznáváme-li jednu příčku, musíme uznati celý žebřík bez omezování příček.

E d g a r V a r è s : Titíž lidí, kteří odmítají pokrok hudebních prostředků, dovolují pokrok pro automobil a pro vzducholoď. Chtějí pokrok pro svůj zadek a ne pro svou hlavu.

Čeho se nám nedostává, opakují, to jsou prostředky pro naše období. Dnešní možnosti nám nabízejí všechny nové cesty. Máme zdokonalené elektrické prostředky, vlny atd. Jest ovšem samozřejmé, že tyto prostředky nesmějí vésti ke spekulování s reprodukcí zvuků již stávajících, nýbrž dovolovatí naopak, aby byly přineseny nové realizace podle nových pojmů.

V . H u i d o b r o : O tom není pochybnosti, ale je možno dělati staré písně z nových zvuků. Pak mohou ruce býti důležitější než nástroje.

E d g a r V a r è s : To jest zřejmé, důkazem toho jest, že američtí architekti, kteří se drží učení Akademie umění, nevytvořili z nových materiálů nic jiného než reprodukování všech slohů akademických, jimiž byli prosáklí. Ti pak, kteří vytvořili něco opravdu nového, učinili to jen proto, že byli k tomu donuceni, a mohli to uskutečnití použitím těchto materiálů. Já sám jsem ve svém oboru poslechl této nutnosti.

Dnešní umírněný směr se mně zdá zastaralý. Nedostačí na hudební vyjádření našich vznětů a pojetí. Nemá již vztahů k našim potřebám, kdy chceme kouti nové způsoby výrazu. Umírněným systémem jsme omezeni a připoutáni k ustáleným pravidlům, kdežto nové prostředky nám poskytují neomezenou možnost spekulace o zákonech akustiky a logiky. Vlastně mohou oba směry se sloučiti s tím rozdílem, že každý nový směr neumírněný může svou pružností přizpůsobiti se požadavkům prvního.

Tak jednou, nalézá se jednoho dne v akustické laboratoři, jaké mají jen v Americe, zpozoroval jsem, že nechávali působiti nástroje integrální s umírněnými a že „nečistota celku“, jež z toho povstávala, měla příčinu v křížování, jež vytvářely různosměrné frekvence.

R í b e m o n t D e s s a i g n e s : V které oblasti očekáváte nové nástroje?

E d g a r V a r è s : Především v oblasti elektrické a bezdrátové. Na příklad Mertenot neb Bertrand jakožto možnosti.

V . H u i d o b r o : Neobáváš se zapadnutí do přílišného mašínismu?

E . V a r è s : Nalézáme se teprve ve stavu žvatlání, pokud se týká nové fáze hudby.

R í b e m o n t D e s s a i g n e s : Myslíte, že jest rozhodně nutno poslouchati zákonů?

E . V a r è s : Není možno se jim vyběhati, nebo je odstraniti. Tedy zákony nám dávají toliko možnost výrazu. Musíme činiti rozdíl mezi zákony a pravidly. V zákoně umírněném jsou jen pravidla.

U n g a r e t t i : Věříte ve svrchovanost stroje?

E d g a r V a r è s : Stroj jest zhotoven člověkem. Doznává své vlastní omezení. Když dospějeme jistého počtu výchvěvů, jejichž počet stroj zaznamenává, tu nic neslyšíte, snášíte však jistou nevolnost, kterou způsobují.

A l e j o C a r p e n t i e r : Mluvte o nástrojích, jejichž nutnost pociťujete.

E d g a r V a r è s : Nástroje, které mají inženýři zhotoviti za spolupráce hudebníků, umožní používání všech zvuků, též k provozování vši umírněné hudby. Budou moci reprodukovati všechny existující zvuky a spolupracovatí na tvorbě nových; to vše jest závislé od zpracování známých zásad. Přízpůsobeny nynějším sálům, bude možno je vyzbrojiti energií bez mezí. Můžeme říci, že různost znění dosud vlastně neexistuje. Intensity mají velice malé rozmanitosti. Všechno mů-

žeme očekávati od mechanického systému, pokud se týká znění a intensity.

Vezmeme-li povšečně sonorní prvky, máme možnost je se vztahem k mase znovu dělití a dále dělití: zde ten prvek v jinou masu, v jiný rozsah, v jinou výši, jiný prvek rozšiřovači umístěnými na různých místech, naznačujících pohyb v prostoru, neboť to, co dnes máme, není než jakýsi druh ideogramu.

Pokud se týká hlubokých tónů, zůstává mnoho k zlepšení, octli jsme se téměř u nejvyššího bodu, jakého jest schopen vnímati lidský organism. Badatelé akustičtí nemohou se dohodnouti ohledně možnosti vnímati vysoké výchvěvy průměrným uchem. Fysik, známý jako Bouasse, udal jakožto nejvyšší hranici 38.000, jiní udávají více. Jiní fysikové, řídíce se podle laboratorních statistik, říkají, že od 40. roku obvykle ucho vnímá (zaznamenává) 10 až 12.000 výchvěvů. Já myslím, že by bylo možno za podklad stanoviti pro začátek průměr 18.000, a to s jistotou, a dodatí k mezím dnešních nástrojů nejméně dvě oktávy, s jistotou, že budou vždy vnímány v oblasti hudby. Vůbec není možno tvrditi, že by studiem nemohlo ucho zlepšití své sluchové schopnosti.

R o b e r t D e s n o s : Lourié, mohl byste nám říci svůj názor na zmechanisování hudby?

A r t h u r L o u r i é : Jsem toho názoru, že zmechanisování hudby jest z nejdůležitějších otázek. Ponechme nyní stranou, má-li býti zmechanisování rozšířeno na veškerou hudbu či nikoliv, musíme se postaviti tvářmi v tvář situaci, jaká nyní jest: stojíme před skutečností, že nynější „žijící“ orchestr stává se archaistickým, pokud se týká nynější myšlenky hudební. Používají ho tak, jaký jest, proto, že nemají jiných prostředků. Zmechanisování hudby má vůbec již své předchůdce — a rychle pokračuje ze zvucněním filmů — a radiem.

Kolektivní život, jenž se stále více vnucuje, vývoj umělecké produkce, pokud se týká množství, často ke škodě jakosti (to ovšem nemusí vždy býti nevyhnutelné), spolunapomáhají zmechanisování. Souběžně současná tvorba přivedla umírněný systém do slepé uličky.

Aby tento základní problém zmechanisování mohl býti jak náleží zbadán, bylo by záhodno zorganizovati jakýsi kongres, na němž by se sešli hudebníci a kompetentní fysikové, aby se touto otázkou zabývali se stanoviska tvorby, odstranivše z rozvhu diskuse hudbu tak zvanou „normální“ z minulosti i přítomnosti, jež se této otázky vůbec netýká.

Program práce by mohl býti tento:

1. Temperament a přirozený pořádek se vztahem k současným sklonům.
2. Nové bohatství v oblasti znění, konstruktivní, nikoliv malebné (píťoreskní) a praktické možnosti vyvěraující z toho.
3. Vynechání „žijícího“ znění instrumentálního, jež může prospěšně býti nahrazeno novými prostředky.
4. Návrhy nových hudebních nástrojů. Teorie a praxe z této oblasti.
5. Sklony současné hudby ke zmechanisování.

R í b e m o n t D e s s a i g n e s : V celku souhlasí to, co praví Lourié, přesně s tím, co nám řekl Varès.

E d g a r V a r è s : Myšlenku kongresu, jak jej navrhl Lourié, považují nejen za výbornou, ale za nutnou. Látka, jež bude museti býti probírána, a rozměr problémů, jež se naskytanou, daleko přesáhnou rámeček jím načrtnutý. Jsem v každém ohledu optimista a nevěřím, že něco by bylo nerozluštitelné neb nemožné.

Jedno bych rád viděl uskutečněno, totiž utvoření akustických laboratoří, kde by skladatelé a fysikové spolupracovali. Tato spolupráce by byla žádoucí i v oblasti zaznamnaných nástrojů.

Až dosud nebylo možno se zabývatí problémem nižších zvuků výsledných: a) zvuků diferenciačních, jak je nazval Helmholtz, jimiž se již zabývali Sorge a Tartini, jejichž charakteristikou jest, že skýtají počet výchvěvů rovnajících se rozdílu počtu prvotních (primárních) zvuků, b) dodatečně doplňující zvuky, objevené Helmholtzem a jejichž počet výchvěvů se rovná součtu zvuků primárních.

Proto myslím, abych tak řekl, že dosud nikdo neuvažoval o skutečnosti, že výsledné zvuky (tóny) (ačkoliv rychleji ubývají) rostou v silnějším poměru než prosté tóny prvotní, proto jest v mnohých

dílech zvukový výsledek těžký a lepkavý, tuhý. Když jsme poznali toto, jest pravdou, že musíme uvážiti, jak ryze náhodným jest opačný úkaz.

Následkem výchovy bylo lidské ucho zkázněno neb zatíženo, aby přehlíželo tento výsledek; jest možné, že některé neúplné záznamy (obzvláště často při orchestrálních reprodukcích) jsou způsobeny touto příčinou.

A l e j o C a r p e n t i e r: Celkem nepohlížíte na přínos nových znění jako na obohacení estetické, ani na nové intenzity jako na prostředky výrazu.

E d g a r V a r è s: Abychom se vrátili, odkud jsme vyšli, nikoliv. Jak říká Lourié, tyto intenzity a tato nová znění konstruktivní, jichž potřebují nová pojetí, mohou býti přineseny jedině novými nástroji. Differenciace znění umožní přínos nutné jasnosti — ať harmonické, neb lineální — do uspořádání děl.

D O B A A L I D Ě

Franta Kocourek:

Trampismus.

II.

Nezůstalo jen při jménech osad, citovaných posledně, došlo i na osobní jména a vytvořila se speciální trampská řeč.

Jména chlapců a jejich přezdívky povědí samy dost o některých rysech hnutí. Převládá vliv exotické romantiky, hlavně anglosaské. Cowboyové Divokého Západu, londonovští a greyovští dobrodružové si v českém trampingu podávají ruce s námořníky všech oceánů a hrdiny všech časů.

J a c k H o b a r t, který založil svého času osadu na Libčici, je volán k zodpovědnosti za změnu svého povolání. Dřívější tramp, pozdější vojn věrný trampským ideám, je nyní barovým tanečníkem. Sděluje to aspoň **P a c k a r d** a lká nad Hobartem jako smutným gigolo Vocílek, křestním jménem ovšem **T o n n y**. V osadě „**Marion**“ (Brno) mají svého **K i n g a,** zlovestný mizera, který ničí chaty ostravských trampů, se jmenuje **B o u g i e** a kamarádkou veřejnost před tímto „pacholkem“ varuje provoláním **H o b y** za osadu **H a w a i,** **H o n o l u l u** a **B í l é S t í n y**.

G a u c h o je šerif osady „**Santo Puelo**“ v Mostě, **Č i k i** zastává tuto nejvyšší trampskou hodnost Bílých Stínů na Hukvaldech, šerif osady „**Sing-Singu**“ (Praha-Libčice se jmenuje **Z i z i,** v nové osadě „**Berri** v **Grand Canionu**“ (Chrudim) mají vedle „**šcherifa**“ **R e d R i v e r a i,** „kapitána“ podobně vznešeného jména: **J i m C o u r t a.** V údolí Velkého potoka žije kronikář **S a l l y,** mezi osazenstvem „**Trosečníků**“, kteří se scházejí „**U Smrčků**“ v Palackého ulici na Žižkově, se vyskytuje „**D'A r t a g n a n**“, za chomutovskou osadu „**Bludná Ledvína**“ promluvil šerif in spe **M o h a w k,** **H a s s a** n vládne v bratislavské „**Waikiki**“ a šerif **A d e l a i d a** ztratil vůdčí list v **H a w a i** nebo **H o b o.**

Několik mužů a squaves:

Zakládající členové osady „**Bludné duše**“ v Tepličkách-Šanově: **J o h n,** **T o m,** **F r e d,** **S o n n y,** **F e r r y,** **B o b y,** **K i d y,** **M u n k y,** **Z r z a v á M a u d,** **D i a n a** a šerif **F l i n k.**

S plačtivě řvoucím „**ahoj!**“ loučí se se svým šerifem Vagusem před jeho cestou po Evropě **O p u c h l e j J o e,** **P e d r o,** **K o s a P r e r i e.** Z divokých hor, hlubokých lesů a kostomlatské hospody vás zdraví **B i l l y**

W a r d, bližší určení **A m u r.** „**Rozum do hrsti!**“ volá na **S o k o l a H o n z u B u d g r i f a** záhadný **J u n o z W a l d e n c e.** Až přijдете do „**Forty Mile**“, bude s vámi jednat nejdříve **H u r y k á n.** Po **Š u m a v ě,** „**krásné**“, ale „**hrbaté**“, udělal letos 400 kilometrů **M i l t o n** z osady **V l č i c h ě m á k ů.** Za šerifa **E l P a s u** na **Brdech** se podepisuje **F e r r y K u k l a,** alias **Š i l h a v e j B e j k.**

*

Postrach hajných, sedláků, sadařů a všech lidí s pevným majetkem na zemi, trn v očích všelijakých autorit úředních a občanů milovných pořádku, to jsou trampové, tím chtějí být především.

„**Épater les bourgeois**“, to je druhým článkem trampské víry vedle volného života v přírodě. A buržoa, oblíbený nepřítel trampů, dostal nesmrtelnou již přezdívku „**p a d' o u r**“.

Na volný život v přírodě stačil divoký skaut. Tramp potřebuje k plné existenci paďoura. Tramp bez paďoura je jako volnomyšlenkář bez kněze: smutno je žítí. Svět bez hor, lesů a řek by byl pro trampa snesitelný jenom kdyby nevymřeli paďouři. Příroda je jeden, paďour nevyhnutelný druhý pól trampova života.

Zmínil jsem se o odboji proti světu, který prožívá samostatnější hoch v uniformě divokého skauta. Pan paďour je vyhraněným jeho symbolem pro trampa. Proti širokému a nejasnému pojmu protivníka, proti němuž touží bojovat chlapec v době, kdy se mění v muže, je pan paďour konkrétnější nepřítel, v posledním čase definovaný stále více politicky. Aspoň v jistých, počtem i vlivem převládajících vrstvách trampů.

Paďour je pán, který si vyjede s rodinou na výlet, oblečen v nenápadný občanský oděv, včetně klobouku a kravaty, člověk, který chodí jen po dovolených cestách a vůbec se řídí literou všemožných výstrah a poučení. Paďour je strážník, zakazující zpěv nebo hulákání trampských písní v obci. Paďour je kantor „**či hloupá učitelka s trvalou ondulací**“ a pan „**šéf se svou skvělou methodou vysávací**“, pán, sedící v automobilu, který hází prach nebo stříká blátem na mimojdoucí, hostinský, který chce zásadně peníze za vypité pivo a nerozumí žertovně vymláceným oknům.

Paň Paďourová je žena svého muže. Dbá na svou čest a podobné hlouposti, miluje rodinný krb, dobrou postel a šperky, má předplatné v divadle a maluje se.

„**Paň Paďourová, jsem bez zaměstnání, nepřijmula byste malíře?**“

„**Na co, drzý trampe?**“

„**Abyste se nemusela sama malovat.**“

Pan Paďour stejně jako jeho paň bývá tlustý, upocený a kromě toho majetný, zatím co tramp a jeho squaw vynikají zdatným tělem odolávajícím každé námaze a nedostatkem peněz.

Ideální tramp nemá peníze a nezná proto pohodlí. Miluje tvrdé životní podmínky, má rád různé překážky a když se nenaskytou, což se v okolí Štěchovic stává velice často, vynalézá ze stylových důvodů překážky sám.

Ideální tramp je muž, který se probíjí životem na vlastní pěst, pohrdaje námahou a nepřízní osudu. Podobný úděl není tak lehce dosažitelný, vrací-li se volno k němu zcela pravidelně jednou týdně, začíná-li v sobotu odpoledne a končí-li v neděli večer u velké většiny trampů. V takových případech se propast mezi romantickým ideálem a neblaze civilisovanou skutečností zaplňuje některými skutky, které objektivní pozorovatel a tedy ovšem paďour nazve pösou. Lze ji pochopit

tak snadno, jako fánглиčkárství organisovaných skautů nebo obřadnictví rotariánů.

To všechno je hra, nezáleží na tom, jak staří jsou chlápci.

*

Také tramp může být paďour, může se zvrhnout.

Může se zpronevěřit tvrdým zákonům původního trampingu, z oné doby, kdy údolí nad Štěchovicemi „hřmělo salvami revolverů, okovaná sombrera se blýstila v slunci, tahací harmoniky řádily a nikde nebylo známky pomýšlení na nějakou střechu nad hlavou.“

Ortodoxní tramp sympatisuje s příbytkem z větví a chvojí, sympatisuje se stanem, připustí i hrubě sroubenou chatrč zařízenou docela jednoduše, ale nenávidí domácký komfort.

O něm je možno hovořit v některých boudách kdysi trampských. S hlubokým pohrdáním nazývají je skalní trampové „vilami“ a dělají terč posměchu z jejich zařízení, v němž neschází také orientální koberce, umělecké lustry, kuchyňská kamna, maloměstácké postele a dokonce — ha proklatě! — i peřiny!

Co jiného než odplivnutí může mít pro takové zženštilce otužilý Černý Orel nebo Pirát z Kansasu? Představte si, místo táborového ohně lihový vaříč a místo zálesáckého spacího pytle pyjama!

To nejsou trampové, to jsou paďouři. A trampovi, který zpaďouril, se říká „a s t r a c h á n“.

Uhni z cesty se znamením hanby na čele, astracháne, trampí jdou!

*

Do trampingu nebylo třeba vkládat sociální ideologii, byla v něm od počátku. Těm, kterým záleželo na jejím využití, stačilo jen posílit a zdůraznit přirozené prvky této ideologie. Iniciativy se tu ujali komunisté. A mají úspěch.

Pro některé trampy je těžký úkol vžívat se do této ideologie, tak vzdálené jejich životu: oblékají trampský šat jako romantickou uniformu a provozují trampingu podle všech pravidel, nepřestávají být paďoury v nitru svém.

Jiným trampům — a těch je většina — nedá práci vmyslet se do situace trampa = tuláka = vydědence zámožné společnosti = revolucionáře proti vládnoucí třídě.

Tuto rostoucí tendenci je možno dobře pozorovat v oficiálním orgánu trampů, v týdeníku „Tramp“, jemuž by mohli vydavatelé politicko-kulturních časopisů závidět náklad.

„Tušili jsme, co chceme,“ píše Géza Včelička ve 32. čísle t. r., „nedovedli jsme se však vyjádřit. Po éře sombrer éra bílých čepiček. Ale hnutí se trochu usměrňovalo. Propast se, díky, prohlubovala. Mnoho krys se domnívalo, že loď tone a opustilo ji. Ne! To se jenom zakymácela v bocích, jak něčí ruce otočily kormidlem, aby neletěla do prázdna... Je zde přelom. Krysy odpadly, zbylí, mající stejného nepřítele, měšťáka, názorově se rozcházejí. Jedni jsou pro naprostý destruktivism, rozklad, říkající: Naplevat... Druzí? Ti přemýšlí a uvažují: že trampingu není ani móda, ani zábava (v originále užito slova temperamentnějšího), ani sport. Že je to duševní erupce nahého lidství, patřící pod konkrétní, pozitivní barvu: pod vlajku, která vane víchem jeho tužeb. Tramp chce svobodu dále, sbratření chudých, potřebuje velkou, silnou ideu, za kterou by mohl žít a umírat... Naše touhy vlají řadami proletářů. Neboť vyrovnat se s pravdou na patnáct procent je absurdní, zůstalo-li osmdesát pět procent svědomí. U sklenic

negace zůstanou jen její vyznavači. A zahynou, protože nadchází soumrak sklenic i nihilismu.“

Loď trampismu, která neutonula, ale zakymácela se jen v bocích, jak něčí ruce otočily kormidlem, dostává komunistické velení a od kapitánů se šíří idea k mužstvu na palubě.

Posádka je pestrá, přišli sem lidé všech směrů a povolání, hledající sport, nebo zábavu. Jejich řady rostly, žilo se docela dobře venku, bez psaného programu a stanovených pravidel. Ale někomu se zdálo, že loď pluje do prázdna. I zželelo se jistým lidem na palubě takového osudu a začali se střídat u kormidla, aby plavba dostala určitý směr.

„Já neviděl ještě trampa, jenž by se tak lehce vyplivl na sociální problémy,“ píše jiný trampský kapitán, Franta Šerif, „protože i ten malý Benjamínek, který byl u mne na potlachu z Benešova, je básník a socialista... Já když vidím ty osady pohromadě, poznávám tolik dobrých kluků a nikdo mi nevezme mé přesvědčení, že tramp není sběh ze sociálního zápasu, ale že je vlastně partisánem a bojovníkem na vlastní pěst. Proto, kamarádi, nastupte dobrovolně na druhou frontu a jako jste vždy zatápěli paďourům, tak bijte do těch, kteří vám před oči roztahují podělané plínky, pro něž byste neviděli, jak stará máma musí opatrně krájet chleba, jež vám dá do torny.“

Tato „nová linie“, jak nadepsal autor citovaný projev, je přirozeně pro volný národ trampů často kamenem úrazu a předmětem debat čili „potlachů“ neboli „heců“. Ti, kteří nemají rádi politiku, jinak řečeno mají rádi politiku jinou, nekomunistickou, protestují proti rozbití staré trampské pohody a svornosti, proti zavádění zbytečné ideologie, proti vnášení politiky. Také ti protestují, kteří opravdu nechťejí nic víc, než vodu, pole a les, svobodu, při čemž ovšem na paďoura vždycky dojde.

„Diskusi o trampingu si může dovolit jen nádivka,“ volá jeden z vyvolených, Inglmayer, „který je janek z šosáckých lokálků, škócu má plnou krisí, otázek — problémů... Tramping nezná otázky, nezná krise, nezná problém!... Malá skupina svého času připravila očistu trampingu. Co tou očistou chtěli? Vyhladit většinu... Většina je samozřejmě utloukla čepicema a oni schlíplí se utekli za měšťácký tisk. A hecují. Kamarádi, z toho hecování se vám najednou dělá horko? Z toho ve vašich hlavách kvasí problém? Tázete se, jak to udělat, až vám zakážou courat, ohníčky dělat, rvát, pít a zpívat? Nevěřím, že takovými otázkami by se zneklidňoval mladý a zdravý kluk. Ne, to jsou jenom ti, kteří mají trampování za sebou a kteří se stali již dávno slušnými občany... Ti si teď najednou nevědí rady a dělají spolu s komunisty problém ze zákona o lesním puchu. Strach ze zákona? Hle, co zákonů obcházíte den ze dne v občanském životě, co venku, jak se prohřešujete proti nejstaršímu zákonu vůbec — proti společenským zvyklostem! Jeden zákaz víc či méně — to je furt teplej vítr zezadu!“

Pochopitelně, na takový zbojnický program politicky nevyhraněný jde více lidí, než za takovým trampským praporem, kde je vyšit srp a kladivo. Lepší trampové, jimž sluší nejlépe název „páni trampové“, nemohou snést, aby byli ztotožňováni s přívrženci Moskvy. A tak se vede válka nejen proti paďourům, ale i uvnitř hranic trampské republiky.

Rudý Večerník, který si trampingu jediný z českých listů všimá systematicky (sobotní hlídka „Z údolí a osad“), propůjčuje své sloupce tomuto theore-

tickému boji, ktorý sa straně rozhodně vyplácí. Rudý Večerník podniká jednak výpady na jiné politické strany, obhajaie nekompromisní trampskou politiku, jednak dáva injekce trampskému hnutí a učí mladé muže znát nejlepší cestu, která ovšem není zlatá cesta střední.

Dostávají především sociálpatrioti a sociálfašisti, hned potom agrárníci a národní demokraté, kteří dosud nepřikročili k ustavení vlastní trampské organizace. Teprve za nimi přicházejí ostatní koaličníci, kteří se nemohou chlubit láskou k trampům: zbožní lidé i řádní řemeslníci a živnostníci.

Tak na příklad dostal onedhy lekci „Večerník Práva Lidu“ za dva příspěvky. V jednom z nich si Blažek ze „Ztracené naděje“, tramp podle Rudého Večerníku šedesátiletý, pochvaluje láci pozemků a jiné příznivé podmínky trampského života. V druhém se brojí proti všelijakým trampským dogmatům, která do hnutí nasadila „ta ubohá partaj v úpadku“. To je ovšem „manévr docela průhledný a proto nezdařený“, jak poznamenává Rudý Večerník ze 27. září 1930.

Marko X., takto básník časopisu „Tramp“, upozorňuje v témže čísle kamarády na nebezpečí, o němž se ve spojeních s paďoury nemluví, které však hrozí.

„V poslední době to paďourům ve kšeftech, hospodářství a vůbec v celém společenském „demokratickém“ zřízení neklape. Cítíte to na vlastní kůži ve snižování platů, nezaměstnanosti a drahotě. Paďouři si potřebují pomoci z krize a na někom se ve velkém hojit. Za tenhle rok slyšeli jsme plno válečných řečí, zažili plno vysokých vojenských návštěv a manévrů... Páni paďouři chtějí z trampů udělat vojáčky, zorganizovat nás pod fangličky, prozatím pro parádu, později pro vyšší účely. (Všimněte si, co se stalo ze skautingu, co ze střeleckých jednot, co i v poslední době z D. T. J. a co chtějí zákonem o předvojenské výchově udělat ze všech tělocvičných a sportovních organizací.) Proto ten útok, persekuce a nátlak na trampy, odtud ta snaha je rozdělit a mezi sebou rozeštvát. To je hlavním úkolem fašistických Tramping-Clubů Gregorových, které jsou agenturami paďourů v našich řadách.“

Komunisté mezi trampy hlásají, že návrat k nepolitickému, idylickému trampingu je dnes nemožný. Je třeba se rozhodnout, říkají, buď pro paďoury, nebo pro trampy, a tramp je ovšem komunista nebo aspoň přívrženec.

Podal jsem několik charakteristik „paďoura“, jak se jevil divokým skautům a prvotním trampům ze zlatého věku. Komunista „Bludás“ přináší další charakteristiku, která jde nevyhýbavě k cíli a kořenu:

„Zprvu byl pojem paďoura ztotožňován se sádelnatým, funicím a ztuchlým klidem zapáchajícím maloměšťákem. Nyní se ale tento pojem rozšířil na vlastního škůdce trampů, t. j. toho, který vlastně dává popud k pronásledování trampského hnutí. A kdo je to? Jsou to snad hajní atd.? Rozhodně ne, neboť ti plní jen rozkazy, dávané jim s h o r a! A nahoře sedí — dnešní vládní systém, podle bájesloví volený lidem pro lid. Hele, trampové, my nejsme lid? Neplatíme my daně, srážky, dávky, nevojákujeme?“

Snad postačí pro představu politických sil trampingu tento náčrt. Kdo neví nic o politice v trampingu, nemůže porozumět různým zjevům trampského světa. Je nesnadno pronášet nějaký kategorický úsudek a rozhodovat, která politika je nejlepší. Jisto je, že u trampů bude mít největší úspěch politika radikální. Protože jde o mladé lidi a většinou nemajetné. Který z radi-

kálních směrů mezi trampy nabude vrchu, je otázka pohotovosti a taktiky politické strany.

Komunismus má a patrně i bude mít dobré chance mezi trampy, protože to, co se děje dnes na soukromých i státních panstvích a v rozparcelované boží přírodě, vlasti trampské, se stran nové vrchnosti, majitelů, nájemců a příslušných úředníků a zřízenců, skutečně provokuje i lidi, kteří neumějí Internacionálu. Dokud se nezmění stále více se utahující protilidový kurs politiky držitelů moci a majetku, budou mít komunisté mezi trampy úspěchy.

Zákazy přístupu do lesa, pokuty za šlapání jehličí, vysoké poplatky za sbírání jahod a malin i pro ty nejchudší, kteří jsou na les odkázáni jako na hlavního živitele, to všechno dnes zneklidňuje mnoho těch lidí, kteří nemají nic společného s radikálním trampíngem. Tramp revolucionář, mstitel a zbojník, jakkoliv romanticky a poséřsky vypadá v očích občanů se zajištěnou existencí, má pod nohama aspoň kus pevné, konkrétní půdy. Byla by chyba zapomínat na to.

D O P I S Y

Mladí a starí.

V Praze dne 20. října 1930.

Vážený pane redaktore!

Protože jsem z Vašeho rozhovoru s mladím viděla, že námi opovrhujete, odhodlala jsem se rehabilitovat se ve Vašich očích aspoň ty, kteří se sl. A. Krausovou nesouhlasí.

Dělal jste nám v minulém čísle kázání, kterého jsme si všichni nezasloužili. Mne na př. mrzelo, že sl. Krausová psala svůj dopis v množném čísle a že jsme následkem toho dostali všichni, ještě k tomu za to, co sami odsuzujeme.

Nemohu si pomoci, ale musím se ozvat, napiše-li někdo jménem mladých, tedy i mým jménem, že se nemohu dostat na místo Karla Čapka proto, že on tam nikoho mladšího nepustí. Stejně bych nikdy neřekla, že jsem se chtěla něčeho chopit, nemám-li jasnou představu o tom, co by to bylo. A konečně bych se nikdy nedomáhala nějaké kariéry nebo popularity, pokud studuji.

Ačkolí nejsem, myslím, o nic starší než sl. Krausová, držím s vámi, pane redaktore, proti manifestujícímu mládí. Ne proto, že bych měla usedlé názory, ale proto, že se počítám k Vaší generaci. V našem věku ještě není slovných lidí, nemáme ještě vůdce a proto nejsme samostatnou generací. Nechápu, proč bychom měli pohlížet na př. na Karla Čapka se závistí a s výčitkou stáří.

K manifestu sl. Krausové: hledal jste v něm, pane redaktore, příčinu hněvu manifestující; zkusila bych Vám poradit, abyste jí nehledal v obsahu dopisu, nýbrž v jeho P. S. — myslím, že byste se i Vy zlobil, kdybyste se jako ctižádostivý student již již stával populárním svými uveřejněnými polemickými dopisy a kdyby najednou někdo polemiku přerušil. Tím více, kdybyste se domýšlel, že na ony dopisy čekají redakce všech listů.

S úctou

Milada Pauková (mladší),
Smíchov-Hřebenky.

*

Vážená redakce!

Dopis kol. Krausové vyvolal opět živý ohlas v P r í t o m n o s t i. Kol. Krausová v pohnuté chvíli si dovolila jménem mladých zehrati na P r í t o m n o s t a její členy. Dopis byl poněkud prudký a nezvyklý a nemůže být mluvčím všech mladých. Redaktor a členové P r í t o m n o s t i dostali svůj díl neoprávněně. Každý mladý musí s uzná-

ním kvitovati a prosím, aby si to redakce nevykládala jako nadbíhání, že **P ř í t o m n o s t** připoustí diskusi opačných názorů. Tím, že dopis sl. Krausové pan redaktor uveřejnil, uškodil nejvíce jí samotné, na její žádost. Nelze jen kritizovati a přijímati určité výhody, které jinde nejsou za samozřejmé, ale nutno také uznati dobrou vůli, a té je v **P ř í t o m n o s t i** vůči mladým hodně. Na **P ř í t o m n o s t** mohou býti v tom případě stesky nejmenší.

Jinde ovšem poměry jsou skoro takové, jak je kol. Krausová líčí. Ve veřejném listě, ve velkém listě lze se skutečně mladému nebo mladé těžko uplatniti. V některých časopisech a listech je konservatismus tak silný, že se žádný mladý i talentovaný, pro lokty usedlých nikam nedostane. Co marných pokusů a co inkoustu takový mladý člověk vyplývá, a přece co energie tu je a zvláště v těch případech, kdy někdo píše, protože to, co má na srdci musí z něho ven. Co živelnosti často v takových člancích bývá a nových myšlenek. Sám znám hodně takových lidí a není divu, že jsou znechuceni překážkami často velmi umělými. Oč zajímavější je často článek mladého člověka než usedlého. Článek mladého hýří, a když přinese nějakou myšlenku, která třebaže není nová, je podána v takové formě, že je frapantní. Rozdíl ve psaní je začasť pouze v tom, že u staršího je sevřen v rozumovou disciplinovanost, která hraničí velmi často s nesdílností a suchopárností. Mladí, i když píší někdy protikladně, touto vadou netrpí, protože je tu vzlet a velmi často umělecké intuice. Proto, jak důležitě je pro staršího, aby ve psaní zůstal mladým! Naproti tomu nebude vaditi, když naše mládež poněkud zestárne a stane se zkušenější. Nyní k věci míst.

Tam, kde jsou místa řádně obsazena, nelze čeho namítati. Tak tomu bohužel, jak jsem svrchu napsal, je velmi zřídká. Mladý člověk hledí prorazit ideou a touží spíše po slávě než po penězích. V tom je právě u starých pánů také kámen úrazu. Rozhlédneme se tak trochu kolem sebe. Jen malý příklad. Vezměme si **N á r o d n í P o l i t i k u**. Kolik mých kolegů a kolegyní včetně kol. Krausové, by mohlo důstojně, ba ještě mnohem důstojněji zastupovat na př. pana profesora Nikolaua a jiné lidi, kteří píší feuilletony slohem kvartána a jsou to středoškolské profesori! A nota bene, ten jejich rozum. Tu zkušenost, kterou ti staří páni nabyli za celé desetiletí, tu mládež dnes pozná za týden. Mladých nelze podceňovati, myslí velmi rychle a její duševní převraty jsou proto v mládí velmi časté. Třebaže, jak jsem před chvílí napsal, nebude mládeži na škodu trochu usedlosti, nelze mládeži říkat stále čekej, když je u ní nejvyšší čas. Nesmíme totiž zapomenout, že se dnes příliš rychle žije, a i mládež dnešní brzo stárne. Ke konci svého článku bych měl jen jediné přání, a to adresované p. redaktorovi, aby se nebál otisknouti články mladých i mimo rubriku „dopisy“. Svět se také proto nezboří a mnohý mladý si toho skutečně zaslouží. Spolupráce mladých se starými by zvedla úroveň **P ř í t o m n o s t i**, zvedla by jí i jinde. Rozhodně se za mladé přimlouvám, a starší nechť si také nechají domluvit. Neukazujme na překážky, které nás dělí, nýbrž na práci, kterou bychom mohli spolu vykonati. Jde pouze o přiblížení, a tu nesmí scházet dobrá vůle na žádné straně.

V dokonale úctě

JUC. Ervin Freund.

*

Vážená kolegyně!

Jest od Vás chvályhodné, že jste se tak ujala nás mladých, ale rozcházíme se s Vámi, bohužel, na celé čáře. Jak chcete, prosím Vás, dobývati nám posic lamentováním? Když mě hned třeba p. redaktor Peroutka nepřijal článek, neřekl jsem si podle Vašeho receptu: Ach, ach, jak mají ti staří široké lokty a nechťi mně ubohému otevřít

brány, a to prosím vzdor tomu, že jsem mlád! nýbrž: Právě proto, že jsem mlád, nemůže pro mne tento prvý nezdar znamenati ničeho jiného, než snahu, abych to po druhé udělal lépe. V tom, slečno kolegyně, jest základní rozdíl mezi Vámi a námi. Vy chcete pomoci stěžováním, my prací ještě usilovněji. Nemluví, podotýkám, jen za sebe. Kdo, prosím Vás, mluví o krisi dorostu ve spolkovém životě? Jsem sám i moji přátelé v mnoha spolcích; o krisi dorostu mluví jen Národní jednoty ať už kterékoliv. A to přece zvláště Vy, jako člen naší nové generace, uznáte, že těžko by se Vám v takovém spolku pracovalo. Mladý pracovník patří mezi sobě rovné. Pracujte ve „Všehrdu“, pište do „Studentského časopisu“ i dále, ale jen, proboha (nastanou teď dlouhé zimní večery), nepište jménem nás mladých do „Přítomnosti“ nebo třeba do „časopisu jí nepřilíš nakloněného“. Vzniká tím zcela mylný názor o zdatnosti a povaze mládí.

Srdečně Vás

J. U. St. Jan Vyskočil.

*

Změna sociálně demokratického programu.

Milý Peroutko!

„Právo Lidu“ napsalo o mém článku věnovaném revisi sociálně demokratického programu ironickou lokálku „Pan Alfred Fuchs uvažuje“. Autor lokálky, pan Stolz cituje tuto větu z mého článku: „Referent se opět nedovolává Marxe, nýbrž revisionistů, Jaurèsa a Kautského“ a soudí z toho, že pokládám Jaurèsa a Kautského za revisionisty, jako bych slovem „revisionisté“ chtěl charakterizovat oba socialistické theoretiky. Nechť tedy čte mou větu správně takto: dovolává se 1. revisionistů, 2. Jaurèsa a 3. Kautského. Pak odpadne ovšem vše, co shrnul na mou hlavu. Můj článek ostatně byl sociální demokracii spíše příznivý, než nepřiznivý a že se o sociální demokracii vůbec nesmí mluvit, že její sjezdy jsou mysterium, které nepřísluší vůbec kritizovati, se dovidám až z článku pana Stolze. Že bych byl udílel sociální demokracii s patra nějaké rady, to kromě pana Stolze nikdo z mého článku nemohl vyčísti. Vtip lokálky v „Právu Lidu“ vrcholil v infernální slovní hříčce „lišácký Fuchs“. Což abych se revanžoval panu Stolzovi německým příslovím, jež končí „wachsen auf einem Holz“? Ale nechme toho, nejsme malé děti!

Srdečně Dr. Alfred Fuchs.

NOVÉ KNIHY.

Dr. Jos. Kratochvíl, *Meditace věků*. Díl III.: Filosofie novověká. V Brně 1930. Nákladem fy Barvič & Novotný. Cena Kč 30.— Kdežto díl I. pojednával o filosofii starověké a díl II. o filosofii středního věku, jest přítomný III. díl věnován novověké filosofii. Autor ji charakterizuje slovem anthropocentrismus, t. j. středem filosofování jest člověk, osobnost. Kolektivita středověkého myšlení ustoupila v nové době snaze po úplné volnosti a naprosté subjektivitě. Novověká filosofie, odmítnuvši ohled na církevní dogmata, vytvořila pestrou mozaiku názorů a teorií bez vnitřní sice souvislosti, ale přece jen s určitým specifickým rázem. Cílem vědění stala se moc, praktický užitek.

Velký výběr

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Vagner, Brno-Česka 16.